

Ljubljanski

VÖN

Leposloven in znanstven list.

Štev. 9.

V Ljubljani, dné 1. kimovca 1892.

Leto XII.

Vôdni grad.

Balada.

Ob zôri, ko gôro in plan,
Poletni osvitljal je dan —
Pri jézeru mirnem pod skalo
Deklé cvetolično je pralo.

Prijaznega solnca odsvit,
Nad vôdnim zrcalom razlit,
Čarôbno kot dráge kristale,
Poljubljaj jezérske je vale.

Ni zrla perica krasú,
Ni mari ji bilo čarú:
Pod skalo je pevala sivo
In prala in prala marljivo.

A pesem nedolžno, glasno
Nje v jézeru čul je nekdó,
Saj sládkí odmevi njegovi
Mladenke so bili glasovi.

Začuje jih ona — na hip
Vzravná se telesa ji kip,
Boječe okó in nemirno
Nad jézero vzplava ji širno.

In čúdo: ni solnéni ta svit,
Nad vôdnim zrcalom razlit,
In niso jezérski ti váli,
Blestéč se kot dragi kristali.

To pristno je čisto zlató,
Ki ondu blestí se takó,
Gradú so stekleni zidovi,
V njem žijejo vôdni duhovi . . .

In dèlj ko mladenka strmí,
Verjetnejša misel se zdí —
Na jézeru svétla prikazen
Prebuja ji rahlo bojazen

Od jézera srede posmev,
Za njim se oglási ji spev
Dražestno takó in vabeče:
Glas zôrne, domišljane sreče . . .

»Pogledi ta zláti sijaj,
Mladenka, pogledi ta raj:
Daj, česar ti nisi oprala,
In bodi kraljica mu zala!«

Poslušá, ozrè se pred sé —
Perica doprala je žé . . .
»Verjémi, mladenka, verjémi!«
Nasmehne se déklica: »Vzémí!«

Kar búhne iz jézera val,
Mladenko popluskne od tal,
Ž njo blisku jednako izgine
V jezérske skrivnostne globine . . .

Iz jézera čuje se klic:
»Zabila cvetóhíh si lic,
Teh nisi z vodó porosila,
Zldaj moja si, déklica mila!«

Slovén.

Na cesti.

Nad poljem, od suše ožganim,
Poldanski zrak plamení,
Med poljem široka cesta
V neznane kraje drží.

Jaz hodim po cesti beli
In gledam čez daljno plan . . .
Nikjer drevesa, da potnik
Počil bi utrujen, prašan!

Veselje mi vsako umira
Na svetu puščobnem tem;
Res, cesta, besede hvalne
Nobene tebi ne vém!

In vender — čarôbna obséna
Na trudne mi lega očí:
Vsa cesta je zljajci živa,
Za potnikom potnik hití . . .

Zamaknjen jih gledam vse óne,
Ki kdáj so hodili tod;
Iz raznih so prišli krajev,
Bog sam vé, kdaj in odkod! . . .

Nad poljem, od suše ožganim,
Trepéče poldanski sev,
V dnú srca méni giblje
Minulih se časov spev . . .

A. Funtek.

Molčéči govor.

Óbleki na sebi uredil,
Klobuk si je skrbno očedil,
Popravil si kito za trak
In v kóšnjo odšel je junak.

»Najlepši da fant je v bližini,
Ta misel dekleta jedini,
In mnogo grabljice lepé
Zavidno o njem govoré.

A jedna poslušá besede,
Na zémľjo obrača poglede,
V obrazek udarja ji kri —
Takó se molčé govorí . . .

y.

Utve.

V jézero so se spustile
Utve, ptice zlatokrile,
V valih plavale vodá,
Ko do bréžnih tál príspele,
Jaderno so odletele
Pod neskončni svòd nebá.

Take so, mladenič, nade
V nežnem krilu duše mlade;
V sèn te zibljejo mamèč.
Hitro, kakor se vdomòvil,
Ròj se bode njih odslòvil,
Vrnil najbrž vdkdar več!

L. V.

Lisjakova hči.

Povest. Spisal Josip Starè.

(Dalje)

VIII.

Lovro Mrak se je skoro zopet vzdramil iz omotice, ki je obšla tudi njega in ga vlekla v hrupni ples razuzdanih strastij. Spoznal je tedanjo svojo brezumnost, sprevidel pa tudi, da teta Brigita predaleč zavaja njega ženo in da ji preveč budí tisto nenasitno hrepenenje po užitku in veselji. Klotilda je bila sicer mlada, otrók ni imela, in zató se mu je zdelo celó dobro, ako se časih nekoliko povesebí, da se je ne loti tista tožnost, ki človeka le prerada privéde v blaznico. Ali nobene stvari ni smeti uživati čez mero. Toda prav tega žena ni hotela razumeti. Lovru je ni bilo treba primerjati drugim razsipnim gospém; dovòlj je bilo, da je odprl knjige svoje, in videl je, kakó so od dné do dné narastali računi in da utegnejo veliki troški napósled presežati dohodke najboljših let. Takšne skrbí so belile glavo trezno razsojajočemu Mraku. Za sedaj se je še tolašil, da bode predpust skoro pri kraji in da bode potem že bolje. Nekoliko oblek za izprehode, to je vse, česar bode še potrebovala njegova žena.

Res je bilo v postu nekoliko bolje. Deževno vreme ni dalo prilike, da bi se gospé izkazovale v novih pomladanskih oblekah; počakati so morale do Velike noči. Prehitro pa se je Lovro veselil, da so takrat zaprli gledališče. Skoro po praznikih so prišli angleški jahači in so ob Latermanovem drevoredu odprli nekakšen cirkus, kamor so sléharn večer privabili toliko ljudij, da je pod njimi kár pokala lesena zgradba. Klotilda ni zamudila ni jedne predstave in

podnevi in ponoči ni mislila na drugo nego na konje. Bolj nego ples in gledališče so ji izkazovanja v cirkusu razvnela živo domišljijo, in videl si ji v očéh, kakó strastno je zasledovala vsak korak in vsak skok izurjenih živalij. Kadar je umetnica v tankem krilu kakor lepa Vila prihajala mimo nje in šinila kvišku, da se že skoro ni dotikala sedla, vzdihnila je vselej od strmenja in zavisti. Za prestankov pa je često potožila poleg nje sedeči teti:

»Oh, zakaj ne morem jahati! Zakaj nisem slobodna, da bi se omožila s častnikom in bi jahala ž njim, da bi nas z očmi ne mogli dohajati zavidni gledalci! Teta, večkrat me kàr zazebe, kadar pomislim, da bi se mogel Ahnenfels oženiti. Ne smela bi videti izvoljenke njegove, jahajoče v lični opravi kraj njega; kàr oči bi ji izkopala.«

»Nič se ne boji!« potolaži jo teta, »saj je ne bodeš videla.«

Takšne in podobne misli so rojile po glavi Mrakovi ženi in ji težile srce, katero ni več bilo za nikogar drugega nego za vitkega adjutanta Ahnenfelsa. Brigitino prerokovanje se je izpolnilo dosti prekmalu. Kadar je le utegnil, krenil je Ahnenfels proti Staremu trgu mimo Mrakove hiše in s konja viteški pozdravil v prvo nadstropje, kjer se mu je na oknu Klotilda ljubko nasmijala ali pa izza belih čipkastih zaves upirala nánj poželjive svoje oči, če je bilo še zgodaj zjutraj. Tudi na izprehodih se je slavljeni kavalir rad izkazoval pred ljubico svojo in sedaj poskakoval, sedaj krotil iskrega konjiča.

Lovra takšne »malenkosti« niso motile, in težko bi ga kàj posebno zbegalo, da je tudi čul, kàr so si šepetale gospé pod Rožnikom, kadar je prijezdil Ahnenfels kàr najhitreje od Vidričanovega gradú in zavil mimo cerkvnikove hiše nazaj proti mestu, da so se skrbne matere z otroki že od daleč umikale, potem pa zadovoljno gledale za njim. Toda skoro je bilo drugače.

Odkar je bila Klotilda v oblasti malopridne tete, bilo je nje življenje neprestana gonja iz veselja v veselje, kakor bi ji ne bilo drugega namena na svetu. Kar je bilo kdaj v duši Lisjakove hčere zasajenih višjih mislij in plemenitih čustev, Brigita jih je zadušila, kakor zaduše koprive nežno cvetje. Zató pa se je v Mrakovi ženi tem bolj budilo poželenje, ki ji je preveč razdražilo domišljijo in popolnoma oslabilo živce. Klotilda je bolehalo. Cvetoča lica so ji obleдела in upadla, oči so bile medle; sploh je bila vedno čmerna in slabe volje. Nič se ji ni ljubilo; niti na izprehod ni marala hoditi, ampak najrajši bi posedala domá pri zagrnjenih oknih po mehkih naslanjačih ali ležala na divanu ter sanjala in snovala. Teta Brigita je prihajala vsak dan k nji, pravila ji to in óno ter ji svetovala. Bratranka je tiho poslu-

šala, le kadar ji je šepnila teta kaj zaupnega o Ahnenfelsu, pokazal se je na nje obdelelih ustnicah srečen nasmeh.

Vse dopóldne je Klotilda sedaj ležala v postelji in čakala zdravnika, ki je bil pri ljubljanskih gospéh najobljubljenější. Ako zjutraj skoro ni prišel, bila je nepotrpežljiva, povpraševala je po njem in napósled pogostoma tudi poslala pónj. Zdravnik jo je tolažil, da ni nič nevarnega, ali da treba potrpeti, zakaj takšne bolezni da najbolje ozdravi čas sam. Takšna dijagnoza ni Klotildi prav nič ugajala, toda vsa nejevoljna je bila in neuljudna z zdravnikom, ko ji je nasvetoval, naj gré poléti na kmete. Že je hotela pozvati drugega. V tem se zdravnik zamisli, zapiše nekoliko hladilne pijače in pravi:

»Milostiva gospá, upam, da sem na pravem sledu. Za danes bodete vsaki dve uri posrkali po jedno žlico zapisanega zdravila, a dovolite mi, da bodem odslej nekoliko časa pogosteje dohajal k vam. Rad bi zjutraj in zvečer opazoval razvoj vaše bolezni, da bi se do dobra prepričal o pravem vašem zdravstvenem stanji.«

Klotilda je bila takoj zadovoljna, ko je videla, da ima zdravnik večjo skrb zánjo in da jo res misli zdraviti. Vestno ji je izkušeni mož vsak dan po dvakrat potipal žilo, poslušal, kakó ji bije srce, in jo izpraševal to in óno. Časih je pokimal z glavo; časih je nekoliko zmajal z rameni, kakor da še ne more rêči pravega; ali ko jo je opazoval teden dnij, nasmijal se je zadovoljno in jo potolažil:

»Nič se ne bojte, nič hudega ni; ali v toplice bodete morali.«

»V toplice?« ponoví Klotilda zvedavo in da bi vsaj nekoliko pri-tajila veseli svoj nemir, vpraša hitro dalje:

»Toda v kakšne toplice mislite, gospod doktor, da bi morala?«

Zdravnik se poredno nasmeje in pravi:

»Gospé, ki bolehajo v cvetu svojega življenja, pošiljamo v Frančiskove vare na Češko. Tam se oslabei ženski organizem navadno do dobra okrepi, in — kdo vé, milostiva gospá, če k letu obsoré ne bodemo zibali.«

Klotilda sramežljivo povese oči in se zardi do ušes.

»Ne zamerite, milostiva gospá,« povzame izkušeni zdravnik iz nova, »saj nismo otroci, in vi bi ne bili ne prva ne zadnja, ki bi se s takim uspehom povrnili iz Frančiskovih varov.« —

Ko je Lovro čul, kaj je zdravnik nasvetoval njega ženi, ni bil nič kaj vesel in kakor da ne bi hotel prav verjeti. Zamíšljen je hodil po sobi in modroval proti ženi, ki od sáme radosti niti k obedu ni vstala, ampak ves dan ležala v postelji:

»V toplice te pošilja! In takó daleč! Ako že niso dobre naše toplice na Dolenjskem, bodisi, saj v Laško ali v Doberno na Štajersko tudi ni predaleč; in kakó imenitna gospóda hodijo tjà! Ali ta mladi doktor te pošilja na Česko! Zakaj te ni poslal rajši kàr v Ameriko?«

Moževo ugovarjanje ni kàr nič razjezilo Klotilde. Bila je zvitejša nego prva leta svojega zakona in je izkušala mirno in prav iz lepa pregovoriti upornega soproga, da bi odjenjal; saj ga je poznala, kakó je mehkega srca.

»Nikar se ne huduj, Lovro,« tolažila ga je, »mèni je gotovo neprijetneje nego tebi, da moram z dóma. Ali kaj hočeš, zdravje je zdravje; in česa ne storí človek, da si ga ohrani! Hvala Bogú, da vzmoremo! In dragi Lovro, še nekaj — tù nekoliko umolkne, nasmeje se prav ljubeznivo in uprè, kakor najlepše more, vánj bliskave svoje oči ter nadaljuje bolj potihoma — »in ko bi nama Bog potem res dal sinčka, ali bi ne bil vreden vseh teh žrtev, ki nas menda še ne spravijo na nič?«

Lovro obstojí; njega dobre oči se ujamejo z lepimi očmi ženini, in zopet je ves mehak. Ginjen se nagne k ženi in jo vroče poljubi.

»Le pojdi!« reče nató, »in pokusi, da se vrneš zdrava. Ako se mi potem res izpolni jedina želja moja in menda tudi tvoja — tedaj, Klotilda, v vsi Ljubljani ne bode srečnejših ljudij od naju.«

Premetena licemerka je v tem trenutku znala celó solzo radostnico posiliti na okó. To je Lovra popolnoma zaslepilo, in obhajala so ga blažena čustva, kakeršna nikdar ne prej in ne pozneje. Iz nova se je nagnil nad ljubljeno ženko, oklenil se okrog belega nje vratú ter jo zopet in zopet poljubljal kàr najgorečnejše.

Ko je popóldne teta Brigita prišla pogledat in kratkočasit bolno bratranko, vse nje novice skupaj niso bile niti senca proti óni, katero ji je razodela Klotilda.

»V Frančiškove vare je rekel doktor! In Lovro je privolil!« vzklikne Brigita, smeje se in čudi, pa maje z glavo, kakor bi ne mogla verjeti poročilu, ki jo je zadelo kakor strela iz vedrega nebá.

»In prav v Frančiškove vare pojdem,« pritrdi Klotilda radostno, »in vi, teta, pojdete z menoj.«

»Ne vé, kakó bode.«

»Kdo drug nego vi mi more biti za váruha na takó dolgem poti? Mlada in bolehná menda ne bodem sáma potovala v svet; ne mogla bi se ogibati in upirati tolikim in tolikim nevarnostim na poti.«

»To je vse res,« reče teta in umolkne ter se zamisli, ali srce ji kàr utriplje od veselja, da pojde zopet v svet. Za nekoliko trenutkov izpregovori: »Ne smem pozabiti, da si Lisjakova hči, in prav zato ti ne odrekam ljubavi, katere me prosiš.«

Sedaj sta Klotilda in Brigita takoj zopet imeli navadne ženske skrbí zaradi novih oblek. Še tisti večer je morala priti Kódrava Marjeta na pomenek; zakaj ona je najbolje vedela takšne stvari. Saj je delala tej in óni gospé, ko so šle v Doberno; baronici Schildenheimovi pa je pred nekoliko dnevi skrojila in sešila vse oprave za Baden pri Dunaji. V tem se je Lovro v svoji pisárni kàr križal, ko je pregledoval računске knjige, toda ni si upal niti misliti, koliko bode stalo potovanje za dve ženski in bivanje v takó slovečih toplicah, kamor zahajajo najimennitnejša gospóda iz vsega cesarstva in tudi iz drugih držav.

»Bodisi,« mislil si je, »ako se mi res izpolni davna želja, marsikaj bode drugače. Delal bodem še rajši, vedoč, za koga se trudim; Klotilda bode bolj navezana na dom, minile jo bodo razne muhe razposajene mladosti, imela bode drugo vzvišeno veselje in tudi več skrbij, pa ne bode več trosila takó brezumno.«

Takó se je tolažil Mrak, ali nič se ni mogel potolažiti. V prodajnici je bil vedno le mirno preudarjajoč trgovec in je hitro potisnil v stran čustva mehkega srca. Bile niso samó številke, ki so ga strašile; bil je še nekdo drug, ki mu je belil glavo. »Teta Brigita ni nikdar nosila sreče v hišo; toda rajši ko bi se je iznebil, bolj se drži Klotilde in sedaj pojde ž njo v svet, kjer je nihče ne bode mogel opazovati, pa jo bode brez ozira vodila in zavajala po nazorih črne duše svoje. Jedino, kar je dobrega pri tem,« sodil je Mrak, »to je, da bodo v Ljubljani ljudje nekoliko pozabili moje žene, pa je ne bodo imeli v zobéh in na jeziku, ako je ne bodo več videvali v družčini mladih částnikov. Ahnenfels si v tem najde drugo ženo, da se ji bode klanjal in jo obožaval, za Klotildo se potem niti menil več ne bode.«

Vse drugačne skrbí so se podile po glavi lahkomiselní ženi. Pri nji so delali priprave kakor za kakšno ženitovanje. Dve šivilji sta bili v hiši; jedna za obleke, druga za perilo, zakaj v toplicah bode potrebovala Klotilda marsikaj, česar domá lahko pogreša tudi najrazvajenejša gospá. Hlapec je privlekel izpod strehe vse zaboje, ali nobeden ji ni bil po godi. »Prestarinski so,« rekla je, »pa se mi bodo strežniki posmehovali po gostilnicah in po kolodvorih.« Šla je z dóma in si nakupila líčnih kovčegov po najnovejši šegi, da bi že le-ti pričali o imennitosti gospóde svoje. Vse te priprave so Klotildo razvedrile, da je malone pozabila svoje bolezni. Teta Brigita, ki je imela vedno

vse zvijače v mislih, svarila jo je, naj si čuva zdravje in naj rajši prepusti nji vso skrb, zakaj stanje bi se ji utegnilo pogoršati in potem bi niti ne bila za potovanje. Pri tem je teta bratranko pomembno pogledala in se skrivaj nasmehnila. Klotilda jo je takoj razumela in slušala dobro premišljeni nje svèt, če nista bili sámi, sósebnó če je bil Lovro navzočen.

Napósled je bilo vse pripravljeno za odhod. Domači hlapec je odpeljal poln voziček prtjage na železnico, opóldne pa je kočijaž Trobec od Svetega Florijana priropotal s svojim kljusetom in obstal pred Mrakovo hišo. Sedaj je hišna znosila toliko škatelj in torb na starinsko kočijo, da Klotilda in Brigita skoro nista več imeli prostora záse. Lovro je moral tedaj péš na kolodvor, da je sam vse preskrbel in nasvetoval ženi pred odhodom še to in óno za pot.

IX.

Zvečer je bilo Mraku čudno pri srci, ko so pomočniki povečerjali in je ostal sam na dómu. Pogrešal je žene in vender — tudi ne. »To pripravljanje in ta nemir zadnjih tednov; to šviganje po hiši; obrtniki so kár drug drugemu vrata podajali; a ti računaj ter vedno le dajaj in dajaj! To je bilo grozno, in ne vém, če nisem jaz bolj bolan nego ona. Hvala Bogú, sedaj je vsaj zopet mir v hiši!« Takó je govoril Lovro sam v sebi in ni slišal drugega nego odmev svojih korakov. Čutil je, da treba tudi njemu počitka; zató je sédel v naslanjáč in premišljal dogodke zadnjega pol leta. Spoznal je, da ni mogel ravnati drugače nego odjenjati. Ali kaj je dosegel? Ali je do dobra ubranil zakonski polom, ali ga je le zadržal za nekoliko časa? Kdo vé? — Ali denarni polom? Na to vprašanje si je lahko odgovoril jasno; uverjen je bil, da je ta polom po svoji slabosti le pospešil, če ga ne odvrne posebna sreča. Toda kaj hoče? Mehak človek je mehak, in niti najbridkejše izkušnje ga ne utrdé. »Narave svoje ne morem pre narediti; ali če se ne bodem mogel več upirati silnemu nasprotju, naj pa prepadem.« Takó je sklepal brezupno in je bil ves potr.

Legel je v posteljo, vender zaspati ni mogel. Napósled je po sili zamižal in nekoliko zadremal. Ali sedaj so ga mučile grozne sanje, da od samega strahú skoro ni mogel dihati. Videl je grde pošasti, ki so ga preganjale; jedna mu je otela ženo, druga mu je zažigala hišo, on pa je stal kakor prikovan in se ni mogel geniti, da bi hitel na pomoč in si otél, kar je bilo njegovega. In glej, te pošasti, dasi so bile grozne, imele so v obrazih poteze, ki so ga spominjale znanih

oseb. Kàr odleglo mu je, ko se je vzbudil, in tolažil se je, da so bile to le sanje. In vender se ni mogel potolažiti do dobra. Nehoté je zopet premišljal, in zdelo se mu je, da so bila strašila v sanjah podobe resničnih in upravičenih njegovih skrbij.

Že so peli petelini, in skoro nató je zvonilo dan. Lovro skoči iz postelje, ki ga je to noč le še bolj izmučila, nikar da bi mu dala počitka. Spomnil se je, kakó gré stari Mrak vsako jutro k sveti maši; védel je, da se gotovo tudi že napravlja v cerkev, in sklenil je, da pojde takisto sam v hram božji iskat tolažila. Napoti se počasi k Svetemu Jakopu, kjer je ravno odzvonilo k prvi maši. Ko se pri kropilniku prekriža in pogleda po cerkvi, vidi v zadnji kapelici pred bronasto podobo Matere božje svojega očeta. Hotel ga ni motiti v gorečnosti in pokleknil je v zadnjo klop sredi cerkve. Tú je pobožno molil, kakor ga je učila rajna mati; ničesar posebnega ni prosil Bogá, ampak le molil je in molil ter udan v Njegovo voljo vse prepustil Njemu. Bilo mu je nekamo lože. Po maši je čakal, da je oče vstal in šel proti vratom. Pri kropilnem kamenu se snideta. Sključeni starček se prekriža, ali ko zapazi sina, pogleda ga bistro, ne da bi kàj zinil, in gré naravnost iz cerkve. Ko se zunaj pokrije na vrhu praga, pristopi Lovro in ga pozdravi:

»Dobro jutro, oče!«

»Dobro jutro!« odzdravi mu starček in ga pogleda po stráni, »danes si pa zgodaj vstal.«

»Spati nisem mogel,« reče Lovro samó zató, da kaj reče, zakaj tega ne vé, kakó bi začel govoriti z redkobesednim očetom.

»Zakaj pa nisi mogel spati? Ali si kàj bolan?« vpraša ga oče in stopa varno po kamenitih stopnicah. Lovro stopa poleg njega in globoko vzdihne.

»Bolam sem, bolan, in prav hudó sem bolan.«

»Bode pa treba zdravnika,« zavrne oče hladno, kakor da mu ni nič do tega, in koraka počasi dalje proti Hrenovim ulicam.

»Moji bolezní ga menda ni ne zdravnika, ne zdravila; Klotilda še uniči sebe in mene.«

»Klotilda?« začudi se stavec, postojí in pogleda sina, okolo usten pa mu je videti zaničljiv nasmeh.

»Prav ona,« zavrne Lovro; »brez vse mere razsiplje, in ko že ni védela, kakó bi trosila v Ljubljani, šla je s teto Brigito na Česko v toplice.«

»Zakaj si jo pa pustil? Saj si mož,« zavrne mu oče rezko.

»Mož! Jaz da sem mož!« vzklikne sin brezupno in se bridko nasmeje. »Nikdar mi ni bilo moške duše! Moja duša je duša slabe, mehke žene. Dokler sem bil sluga, bil sem srečen; delal sem in bil pošten, pa je bilo dobro; odkar sem gospodar, gré vse narobe. In za nameček še ta žena, ki človeka vsega zbeга in mu jemlje vso samostalnost.«

»Kaj hočeš; usoda je usoda.«

»Oče!« vzklikne sin, »ali je to tolažba, katere sem iskal pri vas, moži izkušnem in pobožnem? Usoda in zopet usoda! Takó nas ne uči vera krščanska! To je brezupnost, ne pa zaupanje v Bogá.«

Starec zmaje z rámeni in stopa počasi dalje. Oba molčita. Pridšedi pred hišo, stopi oče v vežo in se naravnost napoti v svoj stan, ne da bi se menil za sina. Lovro stopa molčé za njim. Ko oče odpira sobina vrata, ogleduje sin stroj na hodniku in se zamisli. Ali précej stopi za očetom v sobo in pravi:

»Oče, zakaj ste takó trdovratni? Čemú se ukvarjate s tem zastarelim tiskanjem, ko že nihče ne kupuje vaših podob? Vse zastonj, z dunajskim in švicarskim blagom se ne morete kosati. Pustite vse to; saj sem vam že tolikokrat rekel, če nečete stanovati pri meni, ostanite tukaj v svoji luknji. Verjamem, da ste rajši tukaj, kjer ste navajeni; vender mi dovolite vsaj to, da vas bodem zalagal z vsem, česar potrebujete; ali če vam to ni po godi, pustite, da vam vsak mesec dajem v gotovini, vi pa gospodarite, kakor vas je volja.«

»Kaj bodeš dajal, ko sam ničesar nimaš,« zavrne ga starec.

»Oče, nikar ne govorite takó; saj samí ne verjamete svojim besedam.«

»Zakaj bi ne verjel? Ali ni rekla Klotilda, da je vse njeno?«

»V jezi reče človek marsikaj, kar ni res.«

»In vender je takó,« trdi oče; »vse tvoje ravnanje je po tem. In ko bi tudi bilo kaj tvojega, kakó dolgo bodeš mogel dajati, ko sam praviš, da uniči Klotilda sebe in tebe?«

»Rekel sem, rekel,« pritrdi mu sin in se ves žalosten zamisli.

»Pústi me torej; dokler bode božja volja, živel bodem tudi brez tvoje pomoči; ako pa Bog drugače ukrene, tedaj itak ne bodem potreboval ničesar.«

»Trdovratno odbijate mojo roko, pa mi vsaj ne odtegnite svoje. Svetujte mi!«

»Udaj se v božjo voljo; saj pravi Sveto pismo, da brez božje volje človeku niti las ne pade z glave.«

»Ali je to vse, kar veste?« vpraša Lovro.

»Vse,« zavrne oče kratko in se pripravlja, da bi skuhal zajutrek. Sin seže v žep po listnico, vzame deseták in ga hoče posiliti očetu. Ves razkačen ga pahne le-tá od sebe in se zadere nánj:

»Poberi se, izkušnjavec! Béži, da se moja roka ne dotakne novcev, ki so vse prekletstvo tvoje! Kàr spravi se odtod in ne izkušaj me!«

Lovro je dobro poznal čudno trmo svojega očeta; zató ni silil dalje vánj, ampak priporočil se mu je in odšel. Nepotolažen se vrne domóv. »Usoda, usoda!« ponavlja v mislih. »Moj oče mi ostane nerazrešna uganka s temi svojimi nazori, ki se nič ne strinjajo z njega pobožnostjo. Ne, ne, obupati nečem; še bodem poskusil omečiti trdo usodo; morda mi vender ne bode zmiraj sovražna. Delal bodem, da utrpim velikih žrtev, ki jih terjata od mene usoda in žena. V tem se Klotilda nasiti, in če se izpolni zdravnikovo prerokovanje, to bode vse drugače, in na bolje pojde.«

Takó se je tolašil in se kàr najskrbneje poprijel trgovskih svojih opravil. Delo ga je zmotilo in mu olajšalo srčne bolečine. Ko se je dan nagnil, šel je nekoliko na izprehod, napósled pa je krenil na kazinski vrt, da bi posedel v prijetnem večernem hládu. Sédel je za mizo, za katero je bilo že zbranih več znanih meščanov. Naročil si je kozarec piva.

»Dober večer, gospod Mrak,« pozdravi ga starejši gospod in vpraša: »Je li, za nekoliko časa ste vdovec?«

»Vdovec sem, vdovec,« pritrdi Mrak.

»To je dobro, bodemo vas vsaj časih videli med sábo. Kam pa je šla milostiva gospá?«

»V Francíškove vare na Češko,« zavrne Lovro kratko.

»V Francíškove vare?« ponoví zgovorni možiček in se čudi; »tam je lepó; v mlajših letih sem bil tamkaj, ko sem šel v Karlove vare po češko steklenino in porcelan. Kakó pa, da se je vaša gospá odločila za takšno daljo?«

»Zdravnik jo je poslal tjakaj.«

»Haha, zdravnik,« zasmee se starec, »sevéda, v Doberno so znali pošiljati tudi stari zdravniki, mladi morajo iztekniti drug kraj. Toda nič ne dé, vam je to lahko, a gospá bode videla več svetá, in to ji zvedrí duh, da niti ne bode mislila na bolezen.«

Ko sta se takó pogovarjala Mrak in njega soséd, imeli so gospodje pri drugi mizi svoje pomenke. Prav glasno so govorili, in med drugim je vprašal gospod sebi nasproti sedečega částnika:

»Ali je res, da je odšel nadporočnik Ahnenfels na dopust?«

»Ne še,« odgovorí mu částnik, »toda vsak dan utegne iti; že včera je dobil pismeno dovolitev.«

»Kam pa pojde?«

»Ne vém; morda pojde za nekaj časa domóv; osem tednov je dovòlj.«

»Odkod pa je domá?« vpraša dalje zvedavi gospod.

»Ne vém natanko, ali je prav iz Heba, ali tam od nekod blizu Frančiškovih var, ne daleč od bavarske meje.«

Lovru prihaja kár vroče, ko posluša ta pogovor; razmišljen je in večkrat ne čuje, kaj ga vpraša dobrodušni tovariš. Da bi ljudje ne zapazili njega zadrege, izpije svoj kozarec in se posloví.

Prvi dan začasnega vdovstva torej Mraku ni bil nič káj srečen. Zjutraj je pri očetu zastonj iskal tolažbe; sedaj pa je čul, sicer ne mnogo, ali dovòlj, da je mogel premišljati in se trapiti ves čas, dokler se mu žena ne vrne. »Kaj, če bi bilo res, kar govoré? To bi bilo grozno, tega bi ne prebil!« Takšne misli so mu vedno in vedno rojile po glavi. Prvi dan je odločil za ves čas, kar ga je moral sam prebiti. Nikdar več ni šel med ljudi, da bi ga ne izpraševali in mu ne pravili rečij, ki bi mu razburile dušo in srce, ne da bi védel, kaj naj jim odgovorí. Od ranega jutra do poznega večera je tičal v prodajalnici in vso skrb posvetil trgovini kakor tedaj, ko je še živel rajni Lisjak. Le pri delu se je nekoliko zvedril, ker ni utegnil misliti na vse, kar je bilo in kar bi utegnilo še biti.

Takó je minilo nekoliko dnij, dokler ni iz Frančiškovih varov došlo prvo poročilo od njegove žene. Pisala mu je prav ljubeznivo in se mu hlinila najzvestejšo zakonsko družico. Po vsem listu je kár mrgolelo sladkih in presladkih besed. Pisala mu je, kakó lepó je v Frančiškovih varih in kakó ji kopanje dobro dé; že sedaj se čuti nekoliko pokrepčano, a po tem soditi, nádeje se za gotovo, da okreva do dobra. Sevéda, drago pa je, drago; domá že se je bala velikih troškov, ali tolikih se le ni nádejala. Da je to védela, rajši bi bila ostala domá in hirala. In ta sijaj med gospémi! Káj takšnega se ji nikdar niti sanjalo ni. Hoté ali nehoté si je morala napraviti nekoliko novih oblek, da je lahko hodila na očitne kopališke zabave; zakaj popolnoma odtegniti se jih le ni mogla in niti ni smela že zaradi ljudij ne, da bi je ne prezirali in se je ne ogibali. Tudi zdravnik bi ji posvetil menj skrbij, ako bi bila preoskromna; napósled pa bi niti za nje zdravje ne bilo dobro, če bi se ne udeležila prav nobene veselice. Potem je iz nova poudarjala, da bi bila rajši ostala domá, ko bi bila vse to védela; ali sedaj, ko je že tam, pametno je vender, da vse poskusi, kar bi ji okrepilo teló in dušo.

Lovro se ni dal več zaslepiti. Dobro je umel, kaj je jedro vsega pisanja: »Pošlji in zopet pošlji in pošiljaj novcev!« — In poslal je, kolikor je prosila, ne več, ne menj. Ničesar ji ni očital, niti je ni svaril, naj ne razsiplje preveč. Vender tudi tolažil je ni, naj potrpi, niti ni rekel, da spoznava potrebo velikih troškov. Vse njegovo pisanje je bilo hladno, da je zazebló celó Klotildo, ki itak ni marala zánj. Premetena, kakeršna je bila, odpisala mu je, kakó jo bolí njega list, iz katerega sklepa le jedno, namreč to, da je ne ljubi.

Ko je pa Klotilda iz daljnega dopisovanja čutila, da je Lovro spoznal nje zvijače in da ne verjame več sladkim njenim besedam, pisala je tudi ona hladno. Oglašala se je sploh samó za novce, časih pa je dodala tudi kaj predrznega, da bi ga razjezila. Proti koncu svojega bivanja v toplicah mu je celó poročila, da se je slučajno sešla z nadporočnikom Ahnenfelsom, ki je na dopustu domá v Hebu, ne daleč od tod. Pravil ji je, da hodi Lovro na kazinski vrt in da se kratkočasi ondu prav dobro. Hudomušno je dodala še to, kakó je bil Ahnenfels na zadnjem kopališkem plesu ljubezniv; da se ji je ponudil za kavalirja in jo seznanil z mnogimi mladimi častniki hebske posadke, ki so skrbeli, da ni sedela, ampak jo z odlikovanjem svojim povzdignili nad vse ostale gospé, kar jih je bilo navzočih. Pisala je tudi, da se je seznanila in sprijaznila z nekimi prav odličnimi gospémi, ki so kár srečne, kadar se jim pridruži, nikar da bi jo gledale po strani in si šepetale, kakor neke Ljubljancanke, ki se štejejo med prvo gospódo. Sklenila pa je zlobno pisanje z besedami: »Sedaj šele vé, kakšen je pravi gospódski svet in kakó se gospódski živí.«

Na takšna poročila ni Mrak ženi svoji odgovarjal ničesar; pošiljal je novcev, toda dopisoval je le prav na kratko nekoliko hladnih besed brez pomena, iz katerih pa je Klotilda takoj ugenila, da Lovro ž njo ni zadovoljen. Čudila se je le temu, da ji z nobeno besedo ne očita nje potrate. »Ali saj je še bolje takó,« mislila si je, »vsaj mi ne bode več treba hliniti ljubezni, katere nisem nikdar čutila zánj. Če je on hladen proti meni, bodem pa jaz še hladnejša.«

(Dalje prihodnjič.)

Nebeški in pozemeljski ogenj.

Spisal dr. Simon Šubic, profesor na vseučilišči v Gradci.

(Konec.)

A kotudi so omenjeni zakladi premoga najmenitnejši, kar jih poznamo, in dasi leži tudi drugje pod zemljo ogromno premoga, vendar utegnejo vse znane premogove zaloge zadoščati potrebni kurjavi največ še kakih tritisoč let. Čujejo se pa tudi glasovi, da bode premoga še mnogo prej konec in da ne bode zadoščal ni za tretjino ónih preračunanih let.

Kje pa tudi dandanes že ne kurijo s premogom! Na kmétih so sicer še dobra drvà, ali koliko ga požgó po mestih, kjer terja obrt leto na leto, noč in dan premogovega ognja!

Kakor krt rije človek po vseh ónih krajih, kjer je kàj premoga. Napósled ostanejo gola zemeljska rebra brez vsakeršne goreče tvarine; ni premoga, ni petroleja, ni lesá ne bode, da bi kàj zaleglo praznemu žrelu obrta. Kje bode v tisti dóbi dobival človek razven nedoraslega lesá gorečih stvaríj? Časi bodo, ko si bode človek umetno pripravljaj kurjavo, in ko bi národje niti ne védeli, kaj je bil premog, da ne bodo njih stare knjige govorile o našem premogu.

Kaj pa takrat, ko ne bode premoga? S čim kuriti? Kemija pozná več potov, po katerih se dela pri kemiških izpremembah gorkota in ogenj. Kàj takega smo navédli prej, ko smo ogledovali ognjeni prikaz kalija na vodi. Povedati pa je treba, da kemija ne dobiva tvarin kàr takó pripravljenih v prirodi, kakor bi morale biti, da bi se zaradi njih združevanja naravnost delala gorkota in ogenj. Ognja je treba kemiji že prej, da ž njim pripravlja in izpreminja telesa in rudnine, predno jih privéde do tistega stanja, v katerem ti zopet pomagajo do ognja. Takšnih, kakor so rudnine v podnožji ognjenikov, kjer se topé in goré, rekli bi, samé po sebi, takšnih kemija ne dobiva v roke. To ne gré, da bi surove tvarine, kakor jih izkoplješ iz tal, naložil na ognjišče, pa bi kàr po sebi zagorele in se raztopile. Sicer narejaš vodík, kateri je gorel pri vzgledu o kaliji, tudi brez ognja, ako deneš na cink nekoliko vode in ga zaliješ z žvepleno kislino. Motil bi se pa, mislèč, da se ti razvije vodík brez ognja, zakaj brez žveplene kisline ga ne moreš narediti; to je pa treba pridelovati v tvornicah in sicer zopet z ognjem.

Utegnil bi nas zavrnil kdo: »Saj ne kurimo, kadar žgemo apno, in vender pride taka vročina na dan, da je joj in da je ni nevarnejše, ker človeku kàr ude užgè, ako pade po nesreči v apnenico«. Pomisliti pa je treba, da apna ne moreš kàr kopati iz hriba in ga voziti v apnenico, ampak v hribih lomijo trdi apneni kamen, katerega je treba v hudem ognji dolgo časa žgati, predno se izpremeni v ne-gašeno apno.

Dovòlj bodi vzgledov. Pomoč, katere iščemo, mora biti takšna, da daje gorkoto in ogenj, ne da bi si jo delali šele z ognjem, zakaj mislimo si, da premoga sploh že nimamo.

Gòri navedena vzgleda: brus in samokres, dajeta ogenj iz dela ali iz gibalne moči in kažeta na pravi pot. Slišali smo pa tudi, da izvirata elektriški ogenj in elektriška luč iz vrtenja elektromagnetiskega stroja in da se ne pridelujeta samó s kurjavo, nego sploh z vsakatero gibalno močjó, najsi prihaja gibanje od roke, vetra ali tekoče vode ali stisnjenega zraka, ko se razteza in raztezujé vrti elektromagnetiški stroj.

Kakor smo že pojasnili, izpreminja se na elektromagnetiškem stroji delo naših rók, torej tudi delo vsakeršne druge moči, ki goni stroj, v elektriški tok. Le-tá pa prevaja to delo po svojih vezéh, najsi bodo dolge, kolikor hočejo, do ónih daljnih krajev, kamor držita sklenjeni žici. Toda kakor smo že takisto omenili, prvotno delo se ne prevaja samó na daljne kraje, ampak elektriški tok nam izpremeni, kakor zahtevamo, na vsakem mestu prvotno delo teh vezíj v elektriški ogenj in elektriško luč.

Obrtnost ima že dandanes za pridelovanje elektriškega toka iz prvotnih gibalnih močíj jako umetno zvršene elektromagnetiške stroje, také zvane dinamiške stroje. Recimo jim kàr dinami. Vzrok, da v obrtu elektriških tokov ne napravljajo z galvanskimi baterijami nego z dinami, to je ta, da so baterije predrage.

Najpripravneje je goniti diname s parnimi stroji. Takšno naravo imajo mesta, katera ne rabijo svetilnega plina, nego razsvetlujejo ulice in hiše z elektriško lučjo. V našem primeru pa parni stroji niso za rabo, ker nimamo kurjave in je torej treba vrteti in goniti diname z vodnimi ali málinskimi kolesi, také da oddaja tekoča voda svojo silo tem strojem. Dinami izpreminjajo delavne sile prvič v elektriške toke, drugič pa pošiljajo po svojih vezéh elektriške toke, kamor terja obrt, bodisi ondu treba ali delavne sile z elektromagneti ali elektriške luči in elektriškega ognja.

Najiminentnejša je dosihdob óna osnova za prevajanje delavnih močij, katera se je razkazovala zadnjo jesen na elektrotehniški razstavi v Frankfurtu ob reki Menu.

Daleč od Frankfurta ob slapu pri Lauffnu so napravili vodna ali nekakšna málinska kolesa, katera gonijo diname, ti pa izpreminjajo gibalno vodno silo v jako močne in napete elektriške toke. Ti toki se prevajajo po bakrenih vezéh od Lauffna do Frankfurta 175 *km* ali 23 milj daleč. Na razstavi v Frankfurtu so kazali ti elektriški toki svojo silo, vzeto iz slapa, s tem, da so dajali elektriško razsvetljavo in da so gonili mnogotere elektromagnetiške stroje, s katerimi so zopet opravljali vsakovrstna dela. Z jednim teh strojev so celó dvigali vodo v visoko stojêč ribnik, takó da se je iz napolnjenega ribnika vlivala voda êez obronke v dolino kakor pri málinskem jezu. To je bil majhen slap, zanimljiv zlasti zató, ker se je v njega podobi kazal izvorni slap pri Lauffnu, od koder so izhajale sile, katere je elektrika z ónega daljnega kraja prevêdla v Frankfurt.

Poslušajmo, kaj je govoril o tem prevajanji delavnih in gibalnih močij strokovnjak Helmholtz, ko se je završila razstava. Dejal je: »Leta 1840. do 1850. sem sam poskušal napravljati stroje, katere bi gonila elektrika. Ali kakó slabo gibanje je bilo to proti sedanjemu gibanju z dinami, ki dajó s svojimi elektromagneti, katere gonijo parni stroji ali vodna kolesa, močne elektriške toke, ne da bi bilo treba galvanskih elementov ali baterij in kemiških tvarin. Prevajaje gibalne in delavne sile iz Lauffna v Frankfurt, dokazala je ta izkušnja mogočen uspeh. Samotne in daljne vodne sile se utegnejo v prihodnjih dôbah prevajati v daljne kraje in ondu uporabljati za izvrševanje vsakovrstnih obrtnih del.«

Pri tem prevajanji po elektriških vezéh se je sedaj še težko ogibati nevarnosti, izvirajoči iz prevelike moči elektrike. Golih vezij se ni varno dotekniti, tudi se ne smejo gole žice dotikati lesá ali drugih vnetnih stvari. Poročalo se je, da se je koncem razstave v Lauffnu ponesrečil prvi urejevalec Oerlikove tvornice, ker se je ponevedoma doteknil golih vezij. Tok silno napete elektrike ga je menda prešinil in umoril takó, kakor ubije strela človeka.

Druga nesreča bi se bila malone pripetila začetkom razstave v Frankfurtu, ker so se gole vezí, napolnjene z močnim elektriškim tokom, dotikale lesenega odra. Vroče so bile takó, da so se deske kár vnele od njih. K sreči se je pripetilo to podnevi; tedaj so hitro pogasili ogenj, sicer bi bil nastal grozen požar.

Kar pa dela v teh vzgledih nevarnost in nesrečo, to je v našem primeru prav to, česar najbolj želimo, ker iščemo ognja in gorkote ne iz kurjave, nego iz gibalnih sil. Kakó se je izogibati nevarnosti, to človeka že sčasoma nauči izkušnja, saj sta potreba in sila najboljši učiteljici. —

Mislimo si, da smo kakih tisoč let spali v podzemeljski jami, kjer bi ohranila zemlja truplo takó, kakor je živelo, ne da bi se posušilo kakor egiptovske mumije. Mimo mojega počivališča so navrli potomci naši elektriške vezí. Elektriški tok sicer ni mogel uhajati po okolici, ker je bil izoliran, sčasoma se je pa vendar njega ovoj nekoliko raztrgal in ogóvil, takó da je uhajalo nekaj elektriškega toka iz vezij po tleh. Ta uhajajoči tok se je zadeval óbme in me vedno po malem pretresal, kakor poznate vsi tisto bodeče stresanje na elektriškem kolóvratu. Oživiljal me je in budil, toda po božji milosti se nisem vzbudil, predno se ni izpremenilo na svetu do malega vse, kar se tiče denašnje kurjave. Prebujenemu se mi kár vrtí v glavi, nekaj zató, ker se ne vém kam dejati v tej tuji okolici, nekaj menda od praznega želodca, iz katerega mi prihaja taka slabost, da se mi kár nogé šibé. »Dobro, da nisem sam,« mislim si, ko vidim nekaj sorodnikov, takisto vzbujenih. Potožim jim, kakó me slabí. »Lačen si,« odgovoré mi, »saj smo tudi mi vsi sestradani — sam Bog vé, kaj se nam je pripetilo v spanji in kaj nas je preneslo v neznane kraje! Poglejmo, ali je kàj jedí pri hiši.«

V kleti najdemo nekaj mesa, v veži pa vidimo, kakó teče ne-prestano voda iz cevi v koritce. Ne da bi ga napolnila, odteka se po nevidnem poti. Navajeni denašnje kurjave, skuhami bi si kàj jedí; iščemo in iščemo. Ognjišče stoji v veži ob steni, drv pa ni videti nikjer. Na lepó osnaženem ognjišču stoji tudi nekaj loncev; poleg njih visí na steni zvitek žice. Od elektriških vezíj, katere začuden ugledam na steni, pa visita dva konca žice z nekakšnima ročicama na krajéh. Ko si vse to ogledujemo, pristopi tuja žena in nas prijazno pozdravi v nekoliko izpremenjeni, toda lahko umevni slovenščini. Žena je gospodinja te hiše, in ker govóri naš jezik, seznanimo se z njo kàj hitro. Postrežna in nekaj menda tudi radovedna, ker vidi tujega Slovenca, približa se, rekši: »Jaz delam takó-le.« Nató seže po žičnem zvitku, razvije ga nekoliko in ga ovije okrog lonca zapóred od vrha do tal, odstopajoča konca pa zveže z omenjenima ročicama na steni. Potem vzame pripravljen gladek žebelj in ga vtakne v luknjico na sčeni, kjer se žebelj zajedno zadeva ob dve bakreni pločici. Zdajci se posveti žična vez okolo lonca. »Sedaj pa kár vode v lonec! Hitro zavrè, pa si skuhaš, kar hočeš.«

Pri obedu nam pripoveduje zgovorna gospodinja, da iz večine nimajo druge kurjave razven elektriškega toka; premoga niti ne poznajo. Kar se tiče nje, imela ni še nikoli druge kurjave na ognjišči nego takšno, kakeršno nam je pokazala. Z drvi kuriti bi bilo predrago; »tudi vse ponečedijo, pri elektriškem ognju pa ostane vse snažno.«

Na vprašanje, kje ima elektrotehniška družba svoje stroje za elektriški tok, odgovori žena: »Take družbe pri nas ni. Naša elektrika je srenjska. Gôri pod vëlîkim jezom ima srenja svoje turbine, katere gonijo diname, in iz dinamov teče elektrika po vezéh ter nam daje za majhno odškodnino vse leto gorkoto in ogenj.«

M a r í.

Vesela igra v jednem dejanju. Spisal † dr. Fr. Skofič.

O se b e:

Baron Čížem.

Baronica Čížem, njega hči.

Podjetnik Stena.

Gospá Stena, njegova mati.

Gospodičina Mari,

prodajalka v štacuni.

Trije zidarji.

Pismonosec.

Prvi prizor.

Jutro. Spredi velika drevesa, pod njimi šetališče, zadi stavišče, nov, nedodelan zid.

Dva zidarja.

Prvi zidar: Ti, prijatelj, drevi bode vëlîk zbor — da gotovo prideš!

Drugi zidar: Drevi? Kaj še, takrat grem k svoji Mari.

Prvi zidar: Pústi jo, nič ni prida. Púnica viha nos in je venderle samó moje in tvoje vrste. Mrzí nas in se nasmehuje tistim meščančkom, ki postopajo in zapravljajo sad naših žuljev. Vara te. Z nami moraš — mi smo zvesti — proletarci skupaj!

Drugi zidar: Kdo skupaj? Te besede ne umejem. Kaj pa bode v vašem zboru?

Prvi zidar (smešno-važno): Tam bodemo vsi: zidarji, tesarji, čevljarji, kolarji; sto, tristo nas bode — takih, véš, ki moramo delati, če hočemo jesti, trdo delati, slabo jesti. Pa bodemo govorili, to se pravi: midva bodeva poslušala, drugi bodo rekli, da je zaslužek pre-

majhen, da je dan predolg, in vsi potrdimo, da je denarja premalo, a dela preveč.

Drugi zidar: To itak vémo, tega ni treba praviti.

Prvi zidar: In če ne danes, pa jutri, pa bode plače več in dela menj. No, he?

Drugi zidar: Ali bode naš podjetnik, ki nam malo plača za dolgo delo, tudi na zboru?

Prvi zidar: Ne, ta pa ne. Eh, prav take prisilimo, če bomo vsi skupaj, da nam plačajo večjo mezdo. Če ne bodo hoteli, pa ustavimo delo. A véš ti, prijatelj, potlej te bode tvoja Mari rajši imela, ko bodeš veliko služil in malo delal.

Drugi zidar: Saj me ima sedaj tudi rada.

Prvi zidar: Pa tebe, da bi imela rada, ki imaš raztrgane hlače, apno na suknji, zmršeno brado in lasé skozi klobuk? To je naš podjetnik že drug dečko! Vsak čas ima nove hlače, nov klobuk in lepó namazane brke. In sit je, ti si pa lačen. In denar ima, ti pa prazno možnjo. In Mari ga ima rada. On, kadar jo vidi, klobuk dôli, ona pa kima, kima in vsa je rdeča. — Pridi rajši na zbor. (Odide.)

Drugi zidar: Žal, da je res, kar pravi. Mari skoro ni več moja. Počasi se mi odmika, toda zmiraj dalje, zmiraj dalje. Zaman se slepim in tolažim, da me ne vara. Tovariši so že zaznali, da ji je on pri srci, in tudi méni se vidi takó.

Drugi prizor.

Drugi zidar. Mari pride naglo.

Mari: Dobro jutro! Pa sam v sebi govoriš? Béži no! Na vse jutro, in si takó čmeren! Vse se sveti, vse pôje — ti se pa grdó držiš. Vesel bodi, ko greš na delo — drevi bodi hud, ko se utrudiš. Méni se mudí v prodajalnico.

Drugi zidar: Čakaj no, saj ne gori voda! Kadar govorim s teboj, précej sem bolj vesel in pozabil bi skoro, da me hočeš pustiti.

Mari: Jaz tebe? Saj sem pri tebi.

Drugi zidar: Varaš me. Zapazili so tudi tovariši, da se ž njim meniš, da za njim gledaš — za podjetnikom.

Mari: Ž njim se menim? Za njim gledam? Kaj se to pravi? To se nič ne pravi. Jaz gledam po svetu in vidim vse ljudi ter se menim z vsemi, kateri se menijo z menoj. Tebe sevéda vidim najprej, ker si moj ženin; poleg tebe pa tudi druge ljudi. Kaj ni prav? Treba je svet poznati. Sam si mi takó rekel, ko si me privédel siroto v to mesto.

Drugi zidar: Dà, ali ti gledaš za njim vse drugače, nego gledaš druge ljudi; on hodi za teboj.

Mari: Saj je tudi vredno pogledovati za njim! Mož, ki takó rabi svoje bogastvo kakor on, vreden je vsega pozora, vse časti. Glej véliko hišo, ki se gradi — otroci ubogih delavcev dobé tukaj dom, katerega nimajo pri roditeljih, hrano in nauk, da ne bodo poznali otroške bede, kakor sva jo poznala midva — ti in jaz.

Drugi zidar: Taka dela so dolžnost bogatinom. Za tabo pa mu ni treba postopati.

Mari: Ti si že zjutraj ljubosumen, kaj šele bode! Da se vidiva opóldne — jaz moram na delo. (Z roko ga pozdravi. Odide.)

Drugi zidar: Nemara me ima pa venderle še rada! (Odide na drugo stran. Prizorišče za trenutek prazno.)

Tretji prizor.

Baron in njega hči, mimo šetaje.

Baron: (skozi nos): Véš, ljuba hčerka, to bi bila partija záte!

Baronica: Mož ni plemenitega stanú. Učili so me, da ne jemlji plebejca — sevéda s pristavkom, dokler je še kaj nádeje, da dobođeš plemiča. Ali jaz še nisem izgubila te nádeje.

Baron: Oh, kaj plebejec! Danes je denar prav toliko vreden kakor plemski patent, ali pa še več, in mož ima denar.

Baronica: Jaz pa plemski patent in denarja nič, kaj ne? Dà, dà, predragi moj papá je denar zabil, ne samó svojega, nego tudi denar moje matere, in sedaj bi rad prodal plemski patent. Toda zgolj za pergamen žid ne dá ničesar, in moj častiti papá, gospod baron, domislil si je, da ima hčer baronico — brez denarja ter ji išče kupca, to se pravi: bogatega ženina, najsi je žid!

Četrti prizor.

Prejšnja. *Pismonosec* dá mimogredé baronu pismo. *Baron* pismo kratko ogleda in ga vtakne v žep.

Baronica: Oh, mladi moj papá ima še vedno ljubovne razmerice!

Baron: Sevéda, človek se mora zabavati.

Baronica: Vém, tudi tebi je tista delavka zmédla pamet, ako je sploh še kaj imaš.

Baron: Pústi to; vrniva se k prejšnji stvári. — Dobiti si upate plemiča, baronica? Ne vérujem, da ga dobite. Bogatin vas ne mara, ker nimate ničesar, razven deset neslavnih dedov, kakor sem jaz, in to-le nič kaj lepó lice, katero ste podedovali po materi. Vaš papá

vam to že smé povedati, saj je celó zapravil denar vaše matere, kar je bilo res prav ničvredno delo. Ubožen plemič vas tudi ne bode hotel, ker lahko dobí bogato in lépo plebejko. Deset vzgledov vam je znanih, da so se plebejke takó izpremenile v plemenite gospé, ki so sedaj na mestih, kjer bi bili lahko vi, da ste bogati ali vsaj lepí. Nič ne pomaga, če jih prezirate, baronice so, pa je, in denar imajo, vi pa ničesar.

Baronica: Oh, do tega vam ni nič, plemeniti baron, da bi imela jaz denar. Jaz sem vam le pomoček, da ga bode imeli vi, če se bogato omožim. Ali Bog zná! Kaj pa, če bode plebejski moj soprogrameten dovolj, da baronskemu tastu zaprè pot do mošnje? Potem bode vrli moj papá venderle na suhem.

Baron: Pozabljaš, da imam veliko posestvo, katero se dá dobro prodati. Če bode pameten, naredíva kúp, obema koristen.

Baronica: Méni se zdí, da ga ne bodeta, ker mož, o katerem govorite, méne niti neče; to vém dobro. Druge muhe mu rojé po glavi. Ali dàj, papá, da ti nekaj svetujem. Njega mati bi se rada omožila — včš kaj, vzemi jo, papá. Tebi, ki si takšen demokrat, ni do plemstva, denar pa tudi ima. Takó bi ti bilo pomagano.

Baron: Ti si porédnica! Ali gospá Stena je še dobro ohranjena. Če on tebe neče, to je tista moja spekulacija sevéda pri kraji. Ali to vém, da bi me ona hotela, no, o tem se dá govoriti. Potem pa ostaneš ti na cedilu, he!

Baronica: O, jaz grem v samostan! (Odide. Proti koncu tega prizora so prišli k zidu v ozadji zidarji, ki imajo tam delo).

Peti prizor.

Baron sam.

Baron: Pojdi, kamor hočeš. (Potegne prejšnje pismo iz žepa). Od nje je! (Bere pismo, záse). Oh — sestanek, sestanek! Hm, in že takó zgodaj? Dan se pričinja krasno! Ta uspeh! Sijajno, piramidalno! Ha, kakó še plemstvo imponira! Pojdimo — rajši prezgodaj, nego prepozno. Baron je zmagal, baron. O, baronstvo, slava tebi! (Odide.)

Šesti prizor.

Dva zidarja prideta iz ozadja.

Prvi zidar: To je tisti zapravljivi baron, ki je sedaj nimanič. Pojdi semkaj, ti, ki malto delaš! Kaj praviš, če baron nima cvenka v žepu, kdo je več, ti ali baron?

Tretji zidar: Baron je več, ker jaz tudi nimam cvenka v žepu (obrne hlačni žep).

Prvi zidar: Oh, tepec! Ti si več, ker delaš, on pa postopa.

Tretji zidar: Zató pa — on je več. On lahko postopa brez dela, midva, ti in jaz, pa sedaj-le postopava, dasi bi morala delati.

Prvi zidar: Iz tebe ne bode nikoli dober socialist. (Tretji zidar zamahne z roko in odide k zidu). Kdaj bode še póldne! Pa bode le zopet samó polenta in solata, solata in polenta! Oh, polenta, slava tebi! (Odide k zidu).

Sedmi prizor.

Podjetnik **Stena** in gospá **Stena** prideta šetaje; pozneje zidarji

Gospá Stena: Saj si menda res zaljubljen v to deklíno.

Podjetnik: Res, mamica, čez ušesa. In prosim vas blagoslova.

Gospá: Hahaha, blagoslova! Kaj se mi rogaš? Blagoslavljajo se druge zveze, ne take.

Podjetnik: Mati! Resno mislim, vzeti jo hočem.

Gospá: Ti vzeti? Pojdi no, koliko si jih že vzel, pa še to vzemi, a brez blagoslova!

Podjetnik: Ne, mati. Takó ne prideva dalje. Res nisem nič prida človek; razuzdano sem živel doslej, marsikaj grehov imam na vésti. Ali sedaj je drugače, to je resno čustvo, ki se mi je vzbudilo sedaj. Oženiti se hočem, redno in mirno bodem živel.

Gospá: Z delavko!

Podjetnik: Bodisi, saj smo vsi ljudje jednaki. Tudi jaz sem delavec, saj delam z glavo in z rokami pri svojih podjetjih. Baš to mi je po volji, ker je preprosta delavka, toda vzor vsega ženstva!

Gospá: Tepec zaljubljeni! Beračica je!

Podjetnik: Kaj še! Nikdar koga še ni česa prosila. Ali kaj zató, če nima imetja; jaz imam dosti obema! Ko bode moja žena, ne bode več delavka, ampak le bogatega podjetnika soproga, ki bode delala domá záse in záme, in morda tudi za vas, če bode hoteli.

Gospá: Ne, hvala lepa, jaz bodem že naročala drugje. — Smešen si pa le, sinko, tembolj, ker nisi več v prvi mladosti. Pojdi in pridi za štirinajst dnij, izvestno bodeš potem že mislil drugače.

Podjetnik: Mamica, ne zvršil bi rad svoje namere brez vaše privolitve. Ali če ne privolite, zvršim jo tudi brez vas.

(Med nastopnim pogovorom pridejo iz ozadja trije zidarji, prinesó vsak svoj kos polente, tretji zidar naredí v leseni golídi solato, vsi počenejo okrog golíde, jedó iz jedne roke polento, z drugo roko solato iz golíde.)

Gospá: Sine moj, tebi je še treba skrbnika! Hiše zidaš za tiste takó zvane dobrodelne namene in denar zapravljaš. Tebi je treba očeta ali pa óčima. No, dobiti ga utegneš prej nego soprogo.

Podjetnik: A — a — a! Svéti se mi! Sami bi se radi omožili. Le se, mati! Jaz vam pa dovolim, prav rad, od srca rad vam dovolim. Lahko se omožite, zali ste še in ne stari, denar imate tudi — berača lahko vzamete. Častitam! Kogá pa hočete osrečiti? Oh, res! Cel kres se mi je posvetil v glavi! *Baronica* hočete biti — le bodite, draga mi majka — jaz pa vzamem delavko, to bode slavno svaštvo!

Prvi zidar (ki je poslušal, vstane, v jedni roki solato, v drugi polento, zasmehujé): Jaz pa naredim ženitveno kosilo. (*Gospá* ga zaničljivo pogleda, zamahne z roko in jezna odide; podjetnik smeje se za njo). Ima še nekoliko humorja, ta buržoá. (*Drugemu zidarju*): He, ti prijatelj, ki ne véš, kaj je proletarec, ali véš, kaj je buržoá? Le poglej ga, ta-le je, ki ti iznevéri ljubico tvojo!

Drugi zidar: Saj je ne bode!

Prvi zidar: No, videl bodeš. Brezpametna bi tudi bila, da bi vzela tebe in s teboj iz golide solato jedla, ko se ji ponuja bogastvo. (*Drugi zidar* odmiguje z rokami in z glavo, da ne). Kaj ne véš? — Vzel jo bode za ženo zakonito. No, čakaj, skoro zvéš, saj tam-le gré, le vprašaj jo! Jaz pa odidem, jaz je nimam nič rad. (Hoče oditi.)

Osmi prizor.

Prejšnji, (*tretji zidar* gré z golido v ozadje k zidu), *Mari* pride hitro od nasprotne strani, kamor sta odšla podjetnik in gospá.

Mari: Oh, ti, ne odhajaj, ravno tebe je tukaj treba.

Prvi zidar: Čemú neki, le sama opravi, kar imaš.

Mari: Ne, ti moraš opraviti, imam delo záte. Oh, že vé m, da me sovražiš, ne vé m pa zakaj. No, nič ne dé, to je tvoja stvar. To delo, katero ti naročim, pa venderle narediš, in še rad, kakor te poznam.

Prvi zidar: Kaj je?

Drugi zidar: Povej!

Mari: Tistega barona, ki vedno postopa po mestu in ženske nadleguje, poznata, kaj ne, saj večkrat prihaja tukaj mimo. Vsake péstunje, vsake dékle, katero sreča, mora se dotekniti, in če je le mogoče, v lice jo vščipne. Vsaki gospodičini se nasmehne in če le more, nekoliko postopi za njo. Nas štacunskih deklet pa že celó ne pusti z mirom. Po desetkrat na dan gré mimo prodajalnice, ali pride celó vánjo in raztresa svoje neslanosti. Méne je večkrat počakal pred

prodajalnico in me spremljal. Od kraja me je mikalo. Da bi ga dražila in zasmehovala, tlovolila sem mu, da me je spremljal domov.

Prvi zidar (drugemu): Ahá, le poslušaj, bratec!

Mari: Saj vé. Nič ni bilo napačnega. Šalila sem se ž njim. Toda sedaj mi je že predolgočasno. Ne dá se odpoditi.

Prvi zidar: Ti koketa, kar si sama spleta, tudi sama razderi.

Mari: Ti moraš pomagati.

Prvi zidar: Saj nisem tvoj policaj.

Mari: No, da vama povém dalje. Spotoma mi razklada vse močé in nemogoče marne, in napósled mi vselej razkrije ljubezen svojo. To traja že več tednov, toda jaz sem se tega naveličala. Iznebila bi se ga rada, sitneža. Ali če sem še takó huda in odljudna, nič mi ne pomaga. Smeje se mi in pravi, da se ga sčasoma že privadim. Začel mi je ponujati tudi darilca. Evo, ta prstan je njegov; po sili mi ga je nateknil.

Prvi zidar: Ahá, po sili!

Mari: Zató sem sklenila, da se mu osvetim. Ker me je večkrat silil, da bi ga vender kdaj do dobra poslušala, kjer bi naju nihče ne videl, pisala sem mu listek, da utegnem danes ob tej uri priti tjá proti vrtovom. (Prvemu zidarju): Na ta sestanek pa pojdeš ti namesto méne.

Prvi zidar: Ahá, dobro! O, komedija! Za nos ga zvédemo, barona! To pa že storim, to.

Mari (tího govori zidarju, potlej glasno): Potem pa ga primi trdo za podpázduho in ga pritiraj semkaj. Ali hudega mu ne stóri, da te ne zapró.

Prvi zidar: Bodisi. A ne zató, da tebi pomagam, ampak zató, ker je buržoá — dóli ž njim!

Mari: No, sedaj si prave volje. Z menoj pojdi.

Prvi zidar: Grem.

Mari (drugemu zidarju): Pozneje zopet pridem. (Odide. Prvi zidar za njo.)

Deveti prizor.

Drugi in tretji zidar; poslednji od kraja še zadi pri zidu.

Drugi zidar: Da bi le védel, zakaj sem bil takó brezpameten, da sem jo privédel semkaj v mesto, ko ni bilo treba! Vsa se je izpremenila, in vse ji je prej v mislih nego jaz. (Gré k zidu delat.)

Tretji zidar (pride bolj proti spredju): 60 soldov in kos sira na dan — 35 soldov polirju za polento — kruh in solato pa še sam kupi. Domá pa čakajo žena in otroci, da kaj prihranim in prinesem

za zimo domov. In ti, tovariš, ženiš se, da bodeš potlej tak siromak, kakeršen sem jaz. Vesel bodi, če jo vzame kdo drug, to tvojo nezvesto.

Drugi zidar (pride k spredju): Jaz pa nisem vesel, če se to zgodi. Pojdi ti in raztresaj svoje nauke drugje. Jaz služim več nego ti, ki nisi za drugo, nego da malto delaš! Pa pusti mène z mirom. (Gré k zidu.)

Tretji zidar: Le bodi hud, le! Saj tebe ta púnica tudi pusti z mirom, pa še kmalu! In smijali se ti bodemo na vsa usta: hohoho!

Drugi zidar (pride k spredju): Smej se, da bodeš sit, saj si sicer vedno lačen!

Tretji zidar: Ti bodeš tudi lačen, le čakaj, ko dobiš otroke, malto bi jedel, takó bodeš lačen!

Drugi zidar: Ti jo pa menda že sedaj jéš.

Tretji zidar: Ne še, ali če bodemo dolgo tukaj delali, ne utegne nam ostati nič drugega. Delavskim otrokom zidamo palačo, delavci pa umiramo od bede. Bog nas váruj! — No, sedaj gré pa zopet tvoja Mari. (Odide k zidu.)

Deseti prizor.

Mari pride hitro; drugi zidar.

Drugi zidar: Kaj je tega treba!

Mari: Sevé, ko bi bil vsak takó pameten, kakor si ti, nobene brezumnosti bi ne bilo na svetu. Včš ti, novi Salomon, tudi brezumnosti morajo biti. No, bodi, kar sem naredila z baronom, bilo je res brezpametno, ali sedaj-le naredim nekaj pametnega — s teboj.

Drugi zidar: Radoveden sem.

Mari: Ne vé, kakó bi začela.

Drugi zidar: No, to mora biti res pametno, ker ne včš, kakó bi začela.

Mari: I, tebe vender nič ne bode razveselilo.

Drugi zidar: Saj sem temu že vajen. Kar sedaj delaš, pač ni méni v veselje. Vsa druga si, odkar si prišla iz domačega trga v mesto. Škoda, da sem te presadil semkaj. Bolje bi bilo záte in záme, da sem te pustil v domačem kraji, kjer bi bila ostala ponižna šivilja in čakala, kdaj si prihranim toliko, da bi se vzela.

Mari: Ne, prijatelj! Prav to je dobro, da si me semkaj presadil. Prav zató te imam še rajši. To mesto je kakor nalašč záme. Te visoke hiše, te žive ulice, to ljudstvo in v toliki množini, ta mestni šum in vrišč, te krasne prodajalnice — to vse me res veseli. Prav dobro mi je tukaj.

Drugi zidar: Sevéda, znanje imaš z baroni, in podjetniki se pulijo záte. Měni pa kmalu nič ne ostane. Danes nimaš nobene srčne besede záme.

Mari: Ne, ljubček moj, danes ti povém nekaj, da te bode srce bolelo. Le pripravi se, ali prihraniti ti tega ne morem.

Drugi zidar: Pripravljen sem.

Mari: Jaz se — omožim.

Drugi zidar: Davi si še rekla, da sem jaz tvoj ženin, toda z menoj se pač sedaj menda več ne misliš omožiti?

Mari: Ne, sedaj pa ne več. Zgodilo se je nekaj danes, da sem si premislila. Věš ti, ta vaš podjetnik mi je pisal pismo in me vprašal, ali hočem biti njega žena, in jaz porečem: »Dà«.

Drugi zidar: Měni si na prav táko vprašanje tudi rekla: »Dà«. Kolikim pa še misliš obetati?

Mari: Sedaj pa nikomur več.

Drugi zidar: Saj je tudi dvojbeno, če te še kdo vpraša takó.

Mari: Upam, da ne. Prosim te še, da mi vrneš tisto besedo.

Drugi zidar (grenko): Kakó li sem bil brezpameten, ko sem mislil, da mi ostaneš zvesta! Ubog rokodelec sem upal, da bodem srečen. Opiral sem svoj up náte, ker nisem hotel verjeti, da si tudi ti šiba na vodi. Ta nádeja je bila prava brezumnost. Saj ti nisem imel dati ničesar, le svoje uboštvo. Toda sedaj se ti ponuja bogastvo. To je res pametno, da vržeš uboštvo od sebe. Ob ljubezni se ne dá živeti, toda če je človek le sit, živí se tudi brez ljubezni. To je tvoja misel o življenji. Prav si rekla, to je pametno, da me odganjaš. Le glej, da ne priděš zopet k mēni, ko te tvoj ljubček pustí. Neumnica, ki mu véruješ, da te vzame!

Mari: Vérujem! Njemu že! On je boljši od drugih svoje vrste. Vse drugače govóri z menoj nego drugi taki. Tisto si pa ugenil, da sem se naveličala uboštva. Tudi jaz bi imela rada kaj več od življenja nego zgolj trdo delo. Poleg tega bodem ž njim vred lahko storila kaj dobrega. S teboj pa ne kaže drugega nego delo in beda. Beda pa podí ljubezen. Skoro bi bilo tudi tvoje ljubezni konec, in kaj potem — groza je misliti!

Drugi zidar: Ali ga ljubiš?

Mari: Ne, tega ne.

Drugi zidar: Pa si mu vender morala rěči, da ga ljubiš, ker bi te sicer ne jemal?

Mari: Ne še, zahteval ni, da bi takó rekla, ali če bode treba, porečem tudi to.

Drugi zidar: Čeravno ni res?

Mari: Zakaj ne? — On me gotovo ljubi, to mi je dovolj, jaz pa bodem izkušala zaslužiti njega ljubezen. Ščasoma se že privadim. Včas ti, življenje je itak sama navada.

Drugi zidar: Uh, kakó si pametna! Mèni si res prepametna! Le vzemi ga, le! Ali te bode vesel, ko mu razložiš te misli!

Mari: Bog vé, če mu jih razložim. — Nikar ne bodi zató hud náme! Nobena v mojem razmerji bi ne storila drugače.

Drugi zidar: Oh, ni treba praviti! To se itak vé. Jaz tepec sem le mislil, da si ti izjema.

Mari: O ne! — Toda sedaj mi oprósti, da sem te takó užalila — dàj roko!

Drugi zidar: Sevéda, kaj pa še! Od sebe si me pehnila, in sedaj naj ti morda še častitam! Srdit sem, plakal in žaloval pa res ne bodem po tebi, akoravno sem te imel rad.

Mari: Sestra ti bodem, in ti mi bodi brat.

Drugi zidar: Hvala lepa! Brez žene bodem, naj sem pa še brez sestre! (Pri zadnjih besedah prideta podjetnik Stena in njega mati.)

Jednajsti prizor.

Prejšnja, podjetnik Stena in gospá Stena.

Gospá: No, vidiš, evo tvojega vzora! Z delavci se pregovarja. To je pa res primerno opravilo za ljubico podjetnikovo!

Podjetnik: Prav primerno. Znano mi je bilo, da je tukaj in kaj dela. Zató sem vas privédel semkaj, da vam predstavim (predstavlja) nevesto svojo. Moja mati.

Gospá: Nisem nič radovedna.

Mari: Jaz sem pa prav radovedna. Dajte se pogledati, gospá. Saj res niste takó hudí, kakor se delate.

Dvanajsti prizor.

Prejšnji. Prvi zidar privleče barona za podpázduho, Baron se upira.

Prvi zidar: Le semkaj, semkaj, gospod baron!

Gospá: Kaj pa to? (Podjetnik in Mari si namigujeta.)

Prvi zidar: Tukaj je pa prava.

Baron: Razbojnik, pomagajte!

Prvi zidar (vleče barona v spredje): Kraj sestanka ste zgrešili, semkaj bi morali priti.

Baron: Pes, pústi me!

Prvi zidar (izpusti barona): Ha, tukaj sta pa kar dve in obe vaši!

Gospá: Ježeš, baron!

Podjetnik: Hahaha!

Mari: Hihihhi!

Baron (skozi nos): Vrag te vzemi, slepár, razbojnik — zapreti te dam! Oprostite, gospá, ta-le razbojnik mi je hotel denar vzeti.

Prvi zidar: Saj ga nimaš, siromak!

Mari: O ne, namesto mène je šel na sestanek.

Podjetnik (materi): Predstavite mi še vi svojega ženina.

Gospá: In vender bode baron moj. (Barona prime za podpázduho, in oba odideta. Prvi zidar z velikimi koraki zasmehoma za njima.)

Podjetnik: Častitam, častitam!

Mari: Častitam, častitam! (Oba za podpázduho odideta na drugo stran.)

Drugi zidar: Jaz grem pa k socialistom!

Konec.

Janez Ziegler.

O stoletnici njegovega rojstva. Spisal Harambaša.

(Konec.)

Natisnjeni Zieglerjevi spisi so ti-le: ¹⁾

1.) Molitve za bolnike. V Ljubljani 1828. 12. 247. Nat. Fr. Retzer. — II. Natis. Sassenberg 1830. 12. 282. Podpisal se je: Janes Ziegler duhoven v' Ljublanfki jetnišhnizi.

2.) Štiri posledne reči, ali premišlevanje smerti, sodbe, pekla in nebes, spisal Janez Ziegler, duhoven Iblanske jetnišnice. V Iblani. Kleinmayr, 1831. 12. 192.

3.) V »Kranjski Čbelici« leta 1831. bukv. II. so njegove pesmi: Mravlja s kobilico. Šinkovic ušel. Pajk z muho. Plahta na dvoje. Dozdevna smert. — Bukv. III. leta 1832.: Lesica z kužetam. Povračilo.

4.) Mašne bukvice, to je molitve per s. maši, tudi druge vsakimu kristjanu potrebne molitvice. Zraven tudi kratko premišljevanje terpenja Jezusa Kristusa, ali sveti križovi pot. J. Z. V Ljublani 1832. 12. 338, s podobami (brez njih str. 292. Šaf. 148.). — V novem pravopisu leta 1852., str. 252.

¹⁾ Conf. Jezičnik I. XXIII. 1885. I. st. 54. 59.

5.) Dober nauk, ali kratko podučenje se časne in večne nesreče obvarvati. Spisal in na svitlobo dal Janez Ziegler. V Ljubljani nat. J. Blaznik 1832. 12. 132.

6.) Bratovšina sv. Leopolda. Iz Nemškiga spisal J. Ziegler. V Ljubljani 1833, 8. 72.

7.) Duhovni studenc, to je lepe molitvice s katerimi zamorejo keršanske duše veliko dobrot od Boga sprostiti. Na svitlobo dal J. Ziegler. 1835. — V. nat. pomnož 1850. — VI. nat. 1853. — VII. 1858. 12. 234. — Olepšane s podobami pri sv. maši in pri sv. križevim potu, v starim in novim pravopisu (*Zg. Danica* leta 1854. l. 13.).

8.) Kratki nauki za vsaciga cloveka. V Ljubljani 1835. 12. 60.

9.) Sreča v Nesreči, ali Popisvanje čudne zgodbe dveh dvojčikov. Podučenje starim in mladim, revnim in bogatim. Spisal in na svitlobo dal Janez Ziegler Fajmašter per s. Tilni v Višnjigori. V Ljubljani. Natis. J. Blaznik 1836. 8. 139. na prodaj J. Klemenž. — II. izdaja v »Knjižnici slovenske mladine« knj. III. V Ljubljani. Založil in izdal Ivan Tomšič 1882. 8. 145. Natisnila Klein in Kovač.

10.) Življenje sv. Heme, brunne koroške grafine. Spisal in na svitlobo dal Janez Ziegler, Višnagorski fajmašter. Natisčene in založene per Janezu Leon. 1839. 8. 70. V podobah: S. Hema. Grof Wilhelm III. Kerška Cerkev.

11.) Eksercicije, to je Nauki in premišljevanja od nar imenitniših resnic svete vere. Spisal ranjki č. g. Mihael Hofman, nekdanji korar v Novim Mestu. Nat. J. Blaznik 1839. 8. XV. 277. Na svetlobo spravil Janez Ziegler (Vid. Jezičn. XXII. str. 74.) s primernim predgovorom, v katerem opisuje sveto življenje omenjenega pisatelja.

12.) Nekaj njegovih spisov je že v »Carinthiji« leta 1829. i. t. d. — V »Drobtinica« 1848. leta je sestavek: Nepoznan rešitel. Pod imenom »Višnagorc« je pisal v »Novice«; takó je priobčil 1843. leta spis: Luna; 1844. leta pesem: Ljubljanski kovači. Besedne vganjke. Novih navad ne zaničovati; 1845. leta: Zobačnik; 1849. leta: Zmota. Pod psevdonomom »Višnagorski« je priobčil 1860. leta: Posvetni blagri. Jezikoslovne posebnosti. Čertica iz življenja sedanjega papeža Pija IX. Resnična zgodba i. t. d.

»Zgodnja Danica« je tu in tam naznanjala knjige, katere je spisal Janez Ziegler in ki so izhajale ali pomnožene in popravljene, ali v novem pravopisu, n. pr.: Duhovni studenec; Mašne bukvice; Sv. Križev pot s podobami i. t. d.

13.) Deteljica ali življenje treh kranjskih bratov francoskih soldatov. Spisal Janez Cigler, fajmošter v Višnjigori na Kranjskem. Izdala družba sv. Mohora. V Celovcu 1863. 8. 115. Natisnil Janez Leon.

14.) Kortonica, koroška deklica. Spisal Janez Cigler, fajmošter v Višnjigori na Kranjskem. Na svitlo dala družba sv. Mohora. V Celovcu 1866. 8. 80. Natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani.

Kot bizarne naj navêdem tù njegove

Jezikoslovne posebnosti.

S klobuki mi le glave pokrivamo, Nemci pokrivajo z njimi tudi perste, ker pravijo — Fingerhut.

Nemci tudi cukar (sladkor) na klobuke merijo, ker pravijo — Zuckerhut.

Čevlje nosimo mi le na nogah, Nemci jih nosijo tudi na rokah, ker pravijo — Handschuh.

Tudi po klancih voznim kolesam čevlje pokladajo, ker pravijo — Radschuh.

Nemci so menda kdaj imeli ženske vedno zaperte kakor Turki, ker še zdaj Nemci imenujejo žensko — Frauenzimmer.

Nektere ribe so pri Nemcih lesene, ker jim pravijo — Stockfisch.

Navadno se ljudje na svet rodijo; pri Nemcih se kujejo, ker pravijo — Menschenschlag.

Hlače se narejajo iz sukna ali pa iz druge robe; Nemci jih imajo tudi iz vode, ker pravijo — Wasserhose.

Narmanj se ujema z resnico v nemškem jeziku oštir, pravijo mu — Schenkwith.

Nobenemu nič zastonj ne dá, pa pravijo, da vino »šenkuje« — Wein schenken.

Nemci so začeli narejati ženskim oblačila iz obročev, ker pravijo — Reifrock.

Nemci pridevajo otrokom, katerim starši pomertjó, še ene usta, to je — Vormund.

Pri vseh ljudstvih otroke redijo in učijo, pri Nemcih jih pa ulečejo; ker pravijo — Kinder erziehen.

Pri Nemcih imajo vsi hribje noge, ker pravijo — Am Fusse des Berges.

Med Nemci prijatli ne stojijo na dveh nogah, ampak le na eni, pravijo — Er steht mit ihm auf einem freundschaftlichen Fusse.

Nemci imenujejo najmenitniše opravila igrače, ker pravijo od takega, ki ima veliko oblast v rokah — Er hat einen grossen Spielraum.

Visoke mogočne osebe so bile menda nekđaj tako rahle, de se je skoz nje vidilo, zato so jim rekli — Durchlaucht.

Nemški grofje so bili rojeni le na visokih hribih, zato se jim pravi — Hochgeboren.

Kdaj je nek pri Nemcih postal pes znamenje revšine, ker pravijo — Er ist auf den Hund gekommen.

Kadar Nемеc kaj neumnega naredi, pravijo, da kozla vstrelí — Hat einen Bock geschossen.

Čudno je, da pri Nemcih nevesta prinese v hišo strup, ker pravijo — Mitgift.

Nemci ljudi lepe obnaše zaperajo, ker od takih pravijo — Eingezogen.

Malopridne pa izpušajo, ker jim pravijo — Ausgelassen.

Kadar Nemci odbornike volijo, menda vselej strelajo, pravijo jim — Ausschuss.

Kadar dnarje dajo komu, preden jih zasluži, menda tudi strelajo — Vorschuss.

En malo prismuknen Nемеc menda zmiraj strela, ker mu pravijo — Schuss.

Nemci tudi dim v sode spravljajo, ker pravijo — Rauchfass.

Tudi tinto Nemci v sodih hranujejo — Tintenfass.

Čudno je, da Nemci tako radi tolčejo, ker veliko opravi le s tolčenjem znamenjujejo, kakor: vorschlagen, nachschlagen, durchschlagen, aufschlagen, ausschlagen, überschlagen, anschlagen, ent schlagen, beschlagen, zuschlagen. Pa še veliko drugih.

(Višnjagorski.)

Pri netjaku pokojnikovem sem tudi izteknil še nenatisnjen rokopis, katerega je baje hotel Ziegler izdati. To je knjiga v četverki, broširana v trd črn popir. Ima 1 + 52 strani; zadnja stran šteje samó šest vrst; 42 strani je še nepopisanih. Pisana je, kakor sploh vsi Zieglerjevi spisi, kaligrafski. Prvi strani je priložen naslov v vélikih latinskih črkah:

Skušnje
Gospodarske
in
sdravilske
spisal
JANEZ CIGLER
Fajmoster
v
Višnjigori.

Delj se v dva dela. Prvi obseza 37, drugi pa pod naslovom: »Gospodarske skušnje«, 267 števil. Videti je iz posamičnih števil, da je ta zbirka do malega le kompilacija iz različnih časopisov, zlasti iz »Novic« in »Vaterlanda«; vendar navajam nekatere, da blagovoljni čitatelj spozná zlog in jezik Zieglerjev:

1. Pomoč kadar počne koga nagloma glava boleti.

Vreži citronove kože dva kolesica velikosti stare dvajsetice, priveži na vsako stran čela eniga prav na sance, in zginila bo bolečina. Rudeče flare se bodo nekoliko časa poznale, pa kmalo se bodo zgubile, same bodo prešle. Ali pa zmečkaj 10 brinovih jagod, namoči v kozarcu in svako jutro spi tisto vodo.

4. Božjast odganjat.

To strašno bolezin odganjat ni bolji pomoč kakor glavo vedno s černo židano ruto zavezano imeti.

8. Sene pri bolnikih ozdravlat.

Kader bolnik dobi sene, to je de je koža preležana, se more večkrat na dan močit s tisto peno, ktera se naredi, kader se meso kuha. Res neki pomaga.

11. Bolezin v želodcu in na jetrah ozdravljat.

Kdor je v želodcu in na jetrih bolan, naj vsaki jutro poje 3 ali 5 kuhanih češpelj suhih, kmalo bo ozdravil. Tudi malo češplave vode naj spi. Pa češple morejo biti dobro suhe, zrele in lepo posušene. (Beilage zur »Laib. Zeitung« vom 13. April 1861. Nr. 15.)

21. Pege iz obraza odpravit.

Naberi poleti zrelih černih jagod, položi jih zmečkna po pegah na obrazi in kmalo bodo zginile. Še boljši je, če se rudeča zrela jagoda zmečka in z njo pege pomažejo, in pusti de se vse posuši.

24. Pomoč, če koga stekli pes vgrizne.

V taki nesreči ni boljši pomoč, kakor da se rana hitro malo raspraska in s prahom stolčene španske muhe potrese in s cengerflaštom zakuje.

26. Vodenico pri človeku ozdravit.

Kdo hoče vodenico odpravit ni boljši pomoč, kakor de vsaki dan skozi tri tedne, eno limono sne. Olupi naj jo, jo s cukram potrese pa na tišče požre. Cele 3 tedne pa mesa ne sme nič jesti.

30. Kader koga božje meče.

Kader človek čuti v sebi znamenje de ga bo verglo, hitro naj nekoliko kapljic laškega olja požre. Če ga je pa že verglo, naj mu drugi v usta vlijo.

Iz »Gospodarskih skušenj« :

8. Zvediti koliko pezo voz zamore prenašati.

Kolikor funtov oz vaga toliko centov voz nese, vender da bolj gotovo 5 centov manj. Če oz vaga 45 funtov voz nosi brez nevarnosti 40 centov.

11. Jelša in hrast uremeni prerok.

Če spomlad jelša perje (listje) pred pokaže kakor hrast, je gotovo poletje mokro. Če hrast pokaže perje pred ko jelša, bo poletje gotovo suho.

20. Poznat ktiro jajce je dobro.

Hočeš zvedit ali je jajce zdravo ali sprideno, le z jesikom se ga dotakni na vsakim koncu. Zdravo jajce je vselej na enim koncu merzlo, na drugim mlačno gorko. Če je pa jajce sprideno, je na obeh koncih merzlo.

28. Tobakov pepel.

Nobena reč ni tako malo čislana ko tobakov pepel, vender se da z velikim pridom porabiti. 1. Ovce ozdravi v jeterni bolezni. 2. Konjam kri čisti in jih ozdravi kadar jih grize. 3. Tudi kuretno ozdravi, če se njim z otrobi zmešan jesti daje. 4. Pri rastlinah prežene uši in bolhe.

36. Od lupljenja srovih orehov očrnene roke obeliti.

Vzami malo žvepla, potresi ga na žerjavco, roke malo zmoči, derži jih nad žveplovim dimu, vmi jih, bele bodo. Žveplo roke obeli.

78. Podgane pokončat.

Kupi morske gobe (Badeschwamm) zreži jo na male kosice, opohaj te male kosice v maslu, in položi to jedilo na kraje, kjer je narveč podgan, daj jim pa tudi vode, se najedo in napijo pa pokrepajo.

123. Zakaj so stari zidovi tako zlo močni.

Zato ki so bili zidani s 10 let starim kremenovim peskom zmešanim ktiriga so hranili v globokih z ilom dobro zamazanih jamah, de zrak ni mogel do njega. To je vsa skrivnost kako so naši predniki terdne zidove narejali.

165. Iz jajca zpoznat ali se bo petelinček ali piška izlegla.

Jajca v ktirih je petelinček so na špici gerbaste kakor prešipnene in na koncu imajo tamne lise. V ktirih so pa piške, so na špici gladke in okrogle.

189. Pomoč zoper kolero.

Če človeka kolera napade ni boljši pomoč kakor tri jajčne rumenake snesti. Pijača pa za takega bolnika se more naredit tako le. V maslic prav merzle vode raztopi toliko cukra da je voda sladka, v

to sladko vodo se dene beljak in s šibico tepe, de se peni voda kakor sneg. To pijačo se pije malo po malim. Dobri pripomoček v koleri je tudi Quasin to je izleček iz Kvasje.

255. Vreme vganiti.

Kakoršin je veter ob času ko sta noč in dan enako dolga, to je: Od 17 do 25 ga Marca (sušca) in od 17 do 25 ga septembra (kimovca), tako je vreme celega pol leta potem. Če vleče sever, bo $\frac{1}{2}$ leta potem merzlo vreme. Če je jug v imenovanih dnevih, bo pol leta gorko vreme. Če vleče horvaška burja, bo suho vreme. Če je pa imenovani večernik, bo celega pol leta deževno vreme.

Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Dolenc.

(Dalje.)

Hobart je stolno mesto na Tasmaniji in sedež guvernêrju tega otoka. Mesto ima ob vznožji M. Wellingtona krasno lézo. Ker je podnebje zeló ugodno in zdravo, prihaja mnogo tujcev sém v letovišče, sósebnó iz vročih avstralskih mest. Na levi strani mesta se izliva v mórje reka Dervent. Hobart šteje kakih 30.000 prebivalcev, kateri govoré zgolj angleško. Mesto je snažno in prijazno, posebnih stavb pa nima. Večja poslopja so javna, n. pr. pošta, parlamentno poslopje, guvernêrjeva palača i. t. d. Ulice, imenovane po imenih slavnih móž, n. pr. Macquarie, Murray, Collius, Elisabeth, široke so dosti. Poulično življenje je precèj živahno, vender ne takó kakor v avstralskih mestih. Tramvaja mesto še nima, toda skoro ga dobí, ker je načrt že narejen. Hobartu se takoj vidi, da je trgovsko mesto; malone v vsaki hiši je prodajalnica z lepimi izlozbami. Gledališče ima tudi, vender v njem ne igrajo redno.

Za našega bivanja je bil vsak večer ples. Tudi jeden koncert je bil. Jeden ples je dala angleška eskadra, ki je bila tedaj usidrana v Hobartu, tri so dale zasebne družine. Na našem krovu smo pa mi priredili ples, kateri se je izvrstno obnesel. Vsak gospod in vsaka dama dobí pred plesom plesni red s svinčnikom, da si dotičnik zabeleži, s kom je angažiran na ta ali óni ples. Okolo plesne dvorane je polno posebnih sobic, kamor lahko odvêdeš damo in se ž njo med

počitkom zabavaš. Te sobice so takó majhne, da imata v njih samó dva človeka prostora. Za nastopni ples pa moraš damo zopet privésti v plesno dvorano, da jo najde nje plesalec, ki je angažiran za ta ples. Jako čudno je bilo videti to-le: V dvorano prideš po širokih stopnicah. Med počitkom so odvédli gospodje svoje plesalke na stopnice in tamkaj posedli, takó da so bile hitro vse stopnice zasedene. Sedaj si pa predstavlja ta prizor: gospodičine v dekoletiranih oblekah, gospé z dolgimi vlečki, gospodje v fraku, pomórski častniki in kadetje, naši in angleški, pa v vojaških opravah! Nenavadno je tudi sestavljen plesni red. Izmed 16—20 toček sta bili samó dve polki in 3—4 lanciers, ostale pa valčki. Na plesnem rédu sta tudi dve posebni točki, kateri zvrši gospod ali dama, igrajoč dva valčka na klavirji. Po teh točkah mora vsak gospod svojo plesalko odvésti k supéju. Plešejo pa samó toliko, kolikor je na plesnem redu, ni jednega plesa več.

Navzočen sem bil tudi pri koncertu, prirejenem v dobrodelen namen pod pokroviteljstvom guvernérvim. Ko je došel guverné, zaigrali so angleško himno, potem pa so bržkone čakali našega poveljnika. Vidéč, da ga ne bode — odšel je bil v Laureceston, za Hobartom največje mesto na Tasmaniji — začel je nekov gospod z dolgim uvodom, potlej pa je zaigral avstrijsko himno. Peli so potem razne samospeve in proizvajali razne točke na orgljah, goslih in trobenti. Izbrane niso bile kaj srečno: gospá, ki je imela še precéj glasú, pela je — »Kusswalzer«. Vender je občinstvu koncert prijäl; dokaz temu je bila skoro nedostojna pohvala. Ploskali niso, temveč zvižgali so in topotali z nogami.

Dné 21. prosinca je sklenil naš poveljnik odpluti. Istega dné se je odpeljala tudi angleška eskadra, razven dveh ladij. Na večer pred odhodom so nam priredili meščanje razne ovacije. Ko smo po večerji sedeli v bateriji pri črni kavi, presenetil nas je zdajci glas trobente. Skočili smo na krov in ugledali rdeče razsvetljen parnik, kateri nas je obkrožal. Na njega krovu je godba kaj slabo igrala koračnico. Razumeli smo njih namen in prižgali umétalen ogenj. Précej potem je prišel drug parnik nerazsvetljen; šele ko je bil prav blizu, prižgali so luči, godba pa je zaigrala avstrijsko himno. Ko so prestali, pozdravili smo jih s hurá-klici in dalje prižgali umétalni ogenj. Počasi sta nas obkrožala oba parnika. Godbi sta se hoteli kár prekositi, napósled so peli še góstje. Prav takó je bilo pozneje pri angleški eskadri. Tudi gospé nas niso zamudile priti pozdravit. Précej velik jadernik je prišel tik naše ladje, in zapele so nam večernico v slovó. Poveljnik jih je povabil na krov, kjer smo jim postregli s šampanjcem,

potem pa smo plesali do polnoči. Ko so končno odhajale, spuščali smo rakete v zrak in klicali hurá.

Drugo jutro smo se pripravljali na odhod. V tem je defilirala pred nami angleška eskadra, odhajaje iz pristanišča. Na admiralni ladji je igrala godba avstrijsko himno. Zahvalili smo se z raznimi znamenji in želeli drug drugemu srečen pot. Tudi naša ladja se je jela premikati. Ko smo šli mimo admiralne ladje, pozdravili smo angleškega admirala s 13 strelí in pustili angleško eskadro naprej.

Dné 25. prosinca zjutraj smo imeli še 50 milj do Sydneya. Ob 6. uri zvečer smo prišli pred vhod Port Jaksona. Bil je lep večer, solnce je ravno zahajalo in zlatilo navpične skale pri vhodu. Le-tá je precěj skrit, takó da ga je treba nekaj časa iskati. Čuditi se torej ni, da se Cook na svoji ekspediciji ni pripeljal v ta zaliv, temveč v južnejši Botany. Vhod v pristanišče sydneyško je bolj na levi stráni, ondu je luka, katera sluje za najlepšo na svetu. Mesto Sydney šteje kakih 250.000 prebivalcev in ni takó lepó kakor Melbourne, dasi je staro malone še jedenkrat toliko. Ustanovljeno je bilo kot prva naselbina okolo leta 1800. Ker stoji na valovitem svetu, ulice niso ravne. Glavni del mesta je na južni obali velikega zaliva; na severu so samó predkrají. Obrézje je zeló razvito in ima več manjših zalivov. Tú se izliva reka Paramatta v mórje in zajedno razširja zaliv. Po reki plovejo majhni parobrodi do jednako imenovanega mesta. Sydney ima velika poslopja, lepe živahne ulice, krasne vrtove in mnoga izprehajališča. Izmed vélikih ulic imenujem samó tri, katere tekó vzporedno: George street, Pitt street in Elisabeth street. V poslednji teče skozi vse mesto parni tramvaj. Na ulicah je mnogo omnibusov v dve nadstropji, upreženih s 4 ali 5 konji. V George street, pravih trgovskih ulicah, vidiš vse večje trgovine; v Pitt street so večja gledališča, katerih ima Sydney tri. Te vzporedne ulice so pogostoma zvezane z arkadami, to so namreč prehodi s steklenimi strehami, kjer so razne prodajalnice. V jedni teh arkad je knjigarna; človeku se zdí, kakor da je v veliki knjižnici. V arkadah je lep tlak, ponoči so razsvetljene z elektriško lučjo in prepolne ljudij. Prebivalci sydneyški so većinoma Angleži; nekaj je tudi Nemcev in Avstrijcev, v spodnjem delu Georg street pa imajo Kitajci svoje prodajalnice.

IV. Nova Zelandija.

Po desetdnevnem bivanji v tej »zvezdi juga« — takó namreč imenujejo pesniki prekrasno luko sydneyško — odšli smo proti Novi Zelandiji. Mórje je bilo skrajno nemirno, prebili smo celó silen vihar, tem krasneje pa je bilo, ko smo se končno približali obrézju

novozelandskemu. Nobeden vetrič ni vznemirjal vzduha, ko smo vender prejšnji dan imeli velik vihar. Minuli dan so nas obkrožali goram podobni morskí valovi, danes pa nepremični gorski orjaki, pokriti z ledom in snegom, razsvetljeni od solnčnih žarkov. Ko smo se približali kopnini, zaslišali smo iz bližnjega gozda ptičje petje, katero čujemo pomorščáki takó malokdáj. Čudili smo se, rekel bi, odprtih ust krasni okolici. Ko smo se pripeljali v fjord, skrčilo se je naše obzorje zeló, zakaj obkoljale so nas skale, visoke nad 1000 m. Peljaje se dalje, prišli smo do slapa Stirlinga, od daleč pa smo ugledali drug, še lepši slap in skoro prišli na konec fjorda, kateri je opasan z visokimi gorami. Najimennitnejše so: Pembroke Pick z razprostranim ledenim in sneženim poljem, Philip Pick, Mitre Pick, Mont Kimberly. Tú je slap Bowen, izvestno najlepši prizor v vsem gorovji. Voda pada najprej na steno, ležečo nekaj metrov spodaj, in s te v velikem loku v globočino. Lepšega slapa si skoro ne moreš misliti. Dne 16. sušca smo prišli v Milford Sund, od koder smo šli nekateri kadetje z možem vodníkom na ledeno polje Morten Picka. V notranjem delu fjorda namreč stanujejo štírje moški in tri ženske v dveh lesenih hišah. V knjigah so te hiše zaznamenovane z imenom Milford city, t. j. mesto Milford. Moški so hribovski vodniki, odkrivajo pa tudi še neznane kraje. Sutherland, jeden izmed ónih štírih móž, odkril je nad 600 m visok slap in ga po sebi imenoval slap Sutherlandov. S tem možem torej smo šli na ledeno polje Morten Picka. Od hiš smo šli skozi lep gozd po stezi, katero si je gradil Sutherland dva meseca. Tudi sedaj je stopal s sekíro pred nami in nam gladil pot, kateri se zopet jako hitro zarase. Drevje v gozdu je zeló staro, nizko in porasteno z mahom; vmes pa je mnogo praproti, lijan in drugih rastlín zajedavk. Pogostoma so ležali čez pot hlodi, večkrat smo se do gležnja udri v blato, zakaj gozdi so tú zeló mokri, ker komaj kdáj solnčen žarek posije na tlá. Drevje je listnato in nekova posebnost nove Zelandije. Praproti, díke vseh gozdov, nisem našel nikjer toliko in takó raznovrstne kakor tukaj. Najlepša pa so brez dvojbe praprotna drevesa, visoka po 2, pa tudi 6—10 m in z listnatim vrhom. Deblo je ráskavo in ima velik stržén, katerega lahko zvrtaš. Cev je lepo risana — spominjam samó dvojnega orla na naši praproti — in je za marsikaj uporabna.

Hodečim ob reki Cleddy river, katera izvira na ledenem polji, bile so nam v pravo nadlogo nekove mušice, takó zvane sandflies. Jako so majhne in se zbirajo prav mnogoštevilno na peščenem svetu, kjer so zlasti na solnci káj nadležne. Naš vodník nam je povedal dober pomoček

proti njim: kadar nam jih je že dosti priletelo na nos, šli smo skozi grmovje, in vse so zopét odletele. Čudno je bilo tudi, da so pikale samó nas, vodnika pa ne. Otekline so izginile šele za nekaj mesecev. Po 2¹/₂ ure hodá smo prišli na ledeno polje Mont Picka. Gora je visoka 6000' in ima širo sneženo in ledeno polje. Ko smo se naužili razgleda po tej nepregledni ravnini, vrnili smo se pred solnčnim zatonom v Milford city.

Pretežaven, toda jako lep je bil izprehod k slapu Bowen. Nekateri tovariši, oboroženi z lovskimi puškami, postrelili so nekaj ptic, ki pa niso bile užitne. Najrabnejši so bili še pingvini, katerih je prav dosti v fjordih. Proti večeru smo imeli krasen razgled po okolici. Mesec, že visoko na obzorji, razsvetljeval je snežene planjave; vladala je čarobna tišina. Drugi dan smo šli k jezeru Ada, katero je 4—5 milj od Milford Sunda. Najeli smo čoln in se peljali proti reki, dokler se je dalo. Izstopivši smo šli po stezi skozi lep gozd in dospeli za pol ure hodá k jezeru. Steze je pri jezeru konec; okolo jezera pa ni môči iti, ker je obréžje prestrmo in gostó porasteno. Z mesta ni lepega razgleda na jezero, ker ga zapirajo skale. Našli smo dva čolna in po dolgem naporu spravili večjega v vódo. Jezero je dolgo blizu štiri angleške milje in široko jedno miljo. Vožnja je bila lepa; paziti smo morali samó, da nismo zadeli ob hlode, štrleče iz vóde. Jezero ima lépo léžo; na dveh stranéh ga obkoljajo visoke, strme goré, nekoliko z ledom, nekoliko s snegom pokrite.

Dné 18. sušca smo ostavili lepi fjord, da bi odjadrali na jug okolo otoka v Dunedin, največje mesto na Novi Zelandiji. Nasprotna sapa pa nas je prisilila premeniti načrt, in peljali smo se proti Cookovemu prelivu, na otoka vzhodno stran. V soboto dné 21. sušca smo ugledali kopnino, rt Farwell, zapadni rt Južnega otoka pri vhodu v Cookov preliv. Le-tá je gorat in brez vsake vegetacije. V nedeljo popóldne smo se pripeljali v Port Nicholson in se ob 3. uri usidrali pred mestom Wellingtonom.

V Wellingtonu smo ostali do dné 24. sušca. To mesto šteje 30.000 prebivalcev; stare hiše so vse od lesá, da se ne razrušijo prehitro od hudih zemeljskih potresov. Prav zató tudi tukaj ni visokih hiš; zidane so večinoma v jedno ali v dve nadstropji. Ulice so vzporedne in pravokotne na obréžje. Najimnitnejši sta Cook street in Lambton Quai. V Wellingtonu je od leta 1864. sedež guvernérja in parlament za Novo Zelandijo. Okolica je pusta, ker ni drevja.

Vožnja od Wellingtona v Auckland, kamor smo se odpravili dné 24. sušca, bila je jedna izmed najlepših in najprijetnejših. Imeli smo

krasno vreme, in hladna sapica je pospeševala našo vožnjo. Velikonočni prazniki so prešli kakor drugi, ne da bi védeli zánje. Véliki petek nas je nekoliko spominjal Velike noči, zakaj ta dan nismo trobili nobenih znamenj, in tudi ura ni bila. Prav ta dan smo se peljali mimo otoka White, vzhodno od Nove Zelandije, v zalivu Tourange. Otok nima nikake vegetacije; pokrit je z ognjeniškim kamenjem in žveplom. Ker smo se peljali mimo njega ponôči, videli nismo drugega nego velik parni oblak, razsvetljen od goreče tvarine. Na Véliko soboto zvečer ob 10. uri smo se usidrali v prekopu Rangitoto, také imenovanem po ugaslem ognjeniku, drugo jutro pa smo se pripeljali v pristanišče mesta Aucklanda, kjer smo se usidrali blizu angleške eskadre, katero smo videli že v Hobartu. (Dalje prihodnjič.)

Pavel Knobelj, slovenski pisatelj in skladatelj.¹⁾

Predavanje v slovanski čitalnici v Trstu dné 23. malega travna 1892. leta.

Spisal Gr. Jereb.

bčina Orehek²⁾ se razprostira na južnovzhodni strani silovitega Nanosa, od katerega je do nje poldrugo uro hodá. Stopivšemu na Goli vrh poleg vasi Orehek, odprè se ti vsa krasna in znamenita pivška ravan.

Na južnozpadni plati se ti kaže ponosni Nanos, dočim vidiš na nasprotni strani med drugim visokim gorovjem mogočni Snežnik. Dobro uro proti severo-vzhodu ugledaš Postojino in Sovič, in na njega desnici dviga svojo zaraslo glavo Javornik. Po ravnini pa namaka Pivka s svojimi pritoki poljá in travnike. Vas Orehek ima 71 hiš in 350 stanovalcev, pripada hrenoviški župi, toda ima svojega duhovnika.

Znano ni, kdaj je bila zidana cerkev, a gotovo je prastara, ker je zidana nekoliko v gotskem zlogu. Cerkev je bila nekđaj last graščine barona Rossettija, čegar rod še sedaj živi v Trstu in na Laškem.

¹⁾ Gradivo je iz ostaline pokojnega L. Žvaba.

Pis.

²⁾ Postojinsko okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. Spisali in izdali učitelji v okraj. V Postojini. Založil in tiskal R. Šeber, 1889. stran 41

Valvasor ne pripoveduje ničesar o graščini. Šole v denšnjem zmislu ni bilo v Orehku do leta 1871. Zató pa je poučeval duhovnik prostovoljno nekaj otrok v osnovnih naukih, nekaj pa jih je hodilo v postojinsko šolo.

Tukaj v Orehku se je porodil P a v e l K n o b e l j, in sicer istega leta, v katerem je izdal otec Marko Pohlin prvo svoje književno delo, svojo »Abecediko«, kakor jo imenuje sam. Oba imata v slovenski književni zgodovini jednako usodo, to namreč, da poznamo bolje njiju senčno negoli njiju svetlo stran. Vas Orehek je pripadala do nedavnega časa hrenoviški župi, zató so nosili krščevat oreško deco v Hrenovice, kjer je bil krščen tudi naš Pavel Knobelj. — V hrenoviški krstni knjigi je vpisan takó-le: »Paulus filius legitimus Josephi Knobell et Catherinae jugalium natus et baptizatus die 24. Jannuarii 1765 in Orehek.« Matere niso zapisali po ródnem priímku, in tudi hišna številka ni zabeležena, takó da se danes lahko ponaša vsa vas Orehek s svojim Pavlom Knobljem, ako se ji zdi potrebno in koristno.

O Knobljevi mladosti nimamo podrobnejših podatkov. To je pač lahko umevno. Živel je takó, kakor živé še dandanes kmetski páglavci. Osnovne nauke si je bržkone prisvojil pod vodstvom tedanjega oreškega duhovnika; kar pa mu ni dala zasebna šola, to si je prisvojil sam s svojim bistrim razumom in po vztrajnosti.

Zató se nam nikakor ne zdi čudno, ako vidimo sedemindvajsetletnega mladeniča Pavla Knoblja učitelja v postojinski ¹⁾ osnovni šoli. Rečenega trga šolska kronika namreč pravi, da je učiteljeval tam od 1792.—1795. leta. Mladega Knoblja je gnala zvedavost dalje, in za francoske vlade na Slovenskem se je preselil iz Postojine v starodavno mesto Kranj.

Knobelj je živel v Kranji 13 let. Tu ni učil le dece v šoli, ni samó orgljal v cerkvi, ampak zlagal je in izdal svoje pesmi 1801. leta. Iz Kranja se je preselil dné 5. vinotoka 1808. leta v Višnjo goro na Dolenjsko na izpraznjeno učiteljsko in orgljarsko mesto.

Leta 1815. je bilo v Postojini izpraznjeno učiteljsko mesto za drugi razred glavne šole. Med petimi prosilci je bil Knobelj četrti predložen in popisan takó-le:

Nahme, Charakter und Stand des Bittwerbers?

Paul Knobl Schullehrer.

Ueblicher Dienst oder Amt, wo und wie lange?

Trivialschullehrer, Organist und Messner zu Weichselburg in Unterkrain, seit 5. Oktober 1808.

¹⁾ Postojinsko okrajno glavarstvo str. 15.

Verwendung im letzten Dienste?

Zeugniss (F.) Sehr fleissig, treu, nüchtern und sittsam.

Erprobte Fähigkeiten? Gut. Moralisches Betragen? Beständig gut.

Anmerkung. Er nennet sich ein Landeskind. Hat kein kunstverständiges Zeugniss über gründlichen Besitz des Orgelspielens. Scheint unbeständig zu seyn, da er in einigen Jahren zu Adelsberg, Laas,¹⁾ und Weichselburg²⁾ gewesen ist, nach Igg zu kommen trachtete und nun wieder nach Adelsberg überwandern will. Triest, am 8. November 1815.*

Takó so popisali Knoblja njega predstojniki, in pristavljena opomnja »Hat kein kunstverständiges Zeugniss über gründlichen Besitz des Orgelspielens« je tudi zakrivila, da je ostal še nekaj časa v Višnji gori. Na svojo prošnjo za postojinsko službo pa dolgo ni dobil nikakega odloka. Zató se je obrnil pismeno dné 6. ržénega cvéta 1817. leta na vladikovinski konzistorij tržaški s to-le prošnjo: »Hochwürdigstes Consistorium zu Triest! Der Unterzeichnete war im Oktober 1815 um den Lehrerdienst zu Adelsberg eingekommen, und hat auf seine Einlage weder einen Bescheid, noch die dem Gesuche beygelegten Dienstzeugnisse zurück erhalten. Er wendete sich wegen der Zeugnisse an das hohe k. k. Laybacher Gubernium, und wurde dahin verbeschieden. Bemeldtes Gesuch sammt Beylagen sey von dort mit Verordnung vom 22. December 1815 Zahl 13.474 und expedirt am 2. Jänner 1816 an das Triester Consistorium zur Verbescheidung eingeschickt worden.

Er bittet daher, das Hochwürdigste Consistorium geruhe ihm die bemeldten Zeugnisse, falls sie noch dort erliegen, durch Ueberbringern dieses versiegelt zu übermachen; sollten sie aber bereits an irgend eine Stelle abgesendet worden seyn, ihm gefälligst anzudeuten, wo er dieselben zu suchen habe.

Weichselburg, am 6ten Juny 1817.

Paul Knobl s. r.

Schullehrer.*

¹⁾ Tu je poročevalčeva pomota. Stati bi moralo Krainburg, zakaj Knobelj je šel iz Postojne v Kranj, in nobeno poročilo ne govori, da bi bil kdaj v Loži (Laas). Možno, da je prosil ondotne službe, kar je poročevalcu ostalo v spominu, toda dobil je ni, kakor ni dobil drugič postojinske službe, ko mu je šinilo v glavo, da bi se zopet vrnil iz Višnje gore v Postojno.

²⁾ »Und Weichselburg gewesen ist.« — To je tudi popolnoma napačno. Da je Knobelj prav ta čas bival v Višnji gori, prosèč drugič postojinske službe, vidi se iz dopisov z vladikovinskim ordinarijatom tržaškim, ki so nastali vzpričo tega, ker ni dobil Knobelj na svojo prošnjo dolgo nobenega odloka.

Vladikovinski ordinarijat mu je odgovoril to-le: »An den Herrn Paul Knobl, Schullehrer in Weichselburg. — Demselben wird auf sein Gesuch vom 6. d. M. erwiedert: Dass die verlangten Actenstücke bereits am 5. Jänner v. J. dem damahligen Schuldistrictsaufseher und Pfarrer zu Adelsberg Herrn Andreas Magaina zur Rückstellung übermacht worden sind; wo dieselben noch erliegen sollen, oder von dem gedachten Pfarrer dem Dechante zu Hrenoviz Herrn Jakob Rositsch (?) übergeben sein dürften. Daher sie an einem oder dem andern Orte nachzusuchen wären.

Triest, am 13ten Juny 1817.

Ex offo Ordinariusus.

Novack m. p.◀

Znano nam ni, je li Knobelj dobil svoja službena izpričevala ali ne, med njega ostalino vsaj jih ni. Po devetih letih je šel iz Višnje gore in se napolil pod konec leta 1817. v Ribnico. Vender je tudi ondu ostal samó štiri leta.

Od leta 1821.—1826. nimamo nikakih zanesljivih podatkov, kje je služboval. Obrnil sem se na različne gospode zaradi potrebnih podatkov o Knoblji, toda brez uspeha. Zató nas pa dôkaj odškoduje njega književna ostalina, ki se je našla v tomajskem šolskem arhivu na Krasu.

Med to ostalino je vložni šolski zapisnik, velika kôpa raznih šolskih poročil v konceptu, pisanih s Knobljevo roko, in napósled, kar je najvažneje, Knobljevih cerkvenih pesmij rokopis in jedna latinska »Missa simplex«. O tem rokopisu se do sedaj niti slutilo ni. Umeje se, da ž njim naša književnost ne pridobi Bog vé kaj, vender pa je zanimljivo poznati možá tudi od te strani, zlasti ker je nekaterim pesmim ob robu postavljen tudi napev.

Iz rečenega šolskega vložnega zapisnika vidimo, da je Knobelj učil kraško mladino od 1827. leta do svoje smrti. Semkaj naj postavim važnejše podatke iz Knobljevega šolskega življenja v Tomaji. Knobljev dekret za tomajsko službo je z dné 18. vélikega travna 1827. leta. Takó je sam vpisal v vložni zapisnik.

Krajno šolsko nadzorstvo sežansko mu je očitalo mnogo šolskih nedostatkov. Zoper ta očitanja se je branil takó-le:

»Hochwürdigstes Bischöfliches Consistorium!

Auf die dem Gefertigten durch die hochwürdige k. k. Schul-districts-Aufsicht zugekommene Erinnerung des Hochwürdigsten Bischöflichen Consistoriums ddo. 14. August, Zahl 2335, Empfang 10. September 1828, das löbliche k. k. Bezirkskommissariat

Sesana habe ihn angeklagt, er lasse sich Dienstesnachlässigkeiten zu Schulden kommen, wagt derselbe zu seiner Rechtfertigung Folgendes vorzubringen:

1. Die von dem abseitigen Schulorte Tomaj über eine Stunde weit entfernte Bezirksobrigkeit hat keine Gelegenheit unmittelbare Beobachtungen über die Handlungen des Lehrers zu machen; und wäre sie diess im Stande, so kann der Gefertigte nicht zweifeln, dass ihm dieselbe die nämliche Gerechtigkeit widerfahren lassen würde, welche ihm in dem anschließigen Zeugnisse von dem Herrn Ortspfarrer, Katecheten, Ortsschulaufseher, Oberrichter und den Gemeindevorstehern als Augenzeugen seiner Handlungen zu Theil wird. Durch dieses Zeugniß allein zerfällt die Anklage in Nichts; jedoch wird ferner bemerkt:

2. Durch eine Exequirung wegen Beystellung des Brennholzes zur Beheizung der Schulstube, und durch die Zurechtweisungen und Bestrafungen wegen Vernachlässigung des Schulbesuches wurden die Gemüther einiger Gemeindegensassen über den hierbey ganz schuldlosen Lehrer so sehr erbittert, dass sie ihn nicht nur mit allerley Schimpfworten überhäufteten und bei der Kollektur empfindlich beeinträchtigten; sondern auch das Ausbleiben ihrer Kinder mit erdichteten Klagen gegen denselben zu beschönigen suchten. Daher also hat diese Anklage ihren Ursprung.

3. Bald nach seinem Dienstantritte hat der Gefertigte zu seinem grossen Leidwesen bemerkt, dass die hierortige Schule sehr unordentlich besucht wird; dass viele Kinder auf jede Bestrafung ausbleiben, und keine Neigung zum Unterrichte zeigen; und dass wenige davon mit den nothwendigen Büchern und Schreibmaterialien versehen werden. Hieraus musste er schliessen, dass der Erfolg den Bemühungen des Lehrers gar nicht entsprechen könne. Er war hierauf äusserst bemüht, diese Hindernisse mit Beihilfe des Herrn Pfarrers zu heben, weil aber dieses nicht fruchtete, so hat er den misslichen Zustand dieser Schule unter 18. Jully 1827 der hochwürdigen k. k. Schuldistrikts-Aufsicht schriftlich angezeigt und in allen Prüfungs-Programmen erwähnt; dadurch also die vorgesetzten Stellen zu Anordnungen bewogen, welche doch zum Theil das Wohl der Schule beförderten.

Uebrigens wird dahier um die Kinder in entfernten Ortschaften auf die Schulstunde zu mahnen, immer eine ganze Stunde vor der Schulzeit geläutet und der Gefertigte erscheint am wenigsten eine halbe, meist aber eine ganze Stunde vor der Schulzeit in der Schule. Und bey allem dem wird sein überall behaupteter Ruf eines geschickten und unermüdeten Lehrers beschwichtigt.

Er bittet daher, das Hochwürdigste Bischöfliche Consistorium geruhe diesen auf seinen Charakter unverdient geworfenen Flecken zu löschen, und den Gefertigten als vollkommen gerechtfertigt anzusehen.

Tomaj am 14ten September 1828.

Paul Knobl s. r.

pr. Lehrer.*

Tù vidimo, kakó Pavel Knobelj jako spretno zagovarja svojo učiteljsko čast in svoje dolžnosti. —

Vladikovinski konzistorij tržaški je zahteval z dopisom z dné 7. vélikega srpana 1828. leta poročilo o šolski knjižnici tomajski. Knobelj je odgovoril, da ni nikake knjižnice, da pa ima on sam vse za šolo potrebne knjige in še te-le: **Verzeichniss** der eigenthümlichen Bücher des Trivialschullehrers zu Tomaj. Nebst den für die Trivialschulen vorgeschriebenen Lehrbüchern benützt der Gefertigte dermahl nur:

1. Den politischen Schulkodex vom Jahre 1817.
2. Peutel's Methodenbuch vom Jahre 1825.
3. Adelung's kleines deutsches Wörterbuch 1788.
4. Kopitar's Slavische Grammatik 1808.
5. Meidinger's italienische Grammatik 1815.
6. Meidinger's französische Grammatik 1811.
7. Meidinger's Deutsch-französisches und französisch-deutsches Wörterbuch in 2 Bänden.

8. Castelli's Deutsch-italienisches und italienisch-deutsches Wörterbuch 1730.

Uebrigens besitzt er zum Betriebe des Lehrfaches:

- a) Ein eigenes Manuscript enthaltend 600 homonyme Uibungssätze in alphabetischer Ordnung zum Behufe des Diktandoschreibens über die Regeln der Sprachlehre und Orthographie.
- b) Ein eigenes Manuscript enthaltend alle für die 4 Normalklassen vorgeschriebenen Rechnungsarten in gleich und ungleich benannten Zahlen, dann alle Bruchrechnungen mit Einschluss des Kettensatzes und der Gesellschaftsrechnung, worin die fasslichsten Regeln, mit auf jede derselben folgenden leichten und immer schwerern Beyspielen, erscheinen.

Ersteres zusammengebracht aus Adelung, Kneith und andern Sprachlehrern; letzteres aus Königs und andern guten Rechnungsbüchern, bey Vorbereitungen auf vorzutragende Regeln.

Tomaj, am 26ten September 1828.*

Zapisnik Knobljevih knjig je za nas v marsičem jako poučen. V vsi njegovih knjižnici je samó jedna slovenska knjiga, in to je Kopitarjeva slovnica.

Pred seboj imam še mnogo uradnih spisov iz Knobljevega peresa, ali ker že do sedaj navedeni spisi dovólj označujejo Knobljev značaj in njega stanovsko poslovanje, lahko jih opustim, zlasti zató, ker nam ne povedó ničesar novega.

Pripomnim naj še to, da se je dvainšestdesetletni mož drugič oženil dné 20. ržénega cveta 1827. leta s petindvajsetletnim dekletom Marijo Vovkovo, hčerjo višnjegorskega čevljarja. Že to nam kaže, da je bil Knobelj nenavadno čil in čvrst človek, ki si je na zimo svojega žitja nakopal na glavo težke zakonske skrbi. Prav to nam daje misliti, da je bilo v njega značaji nekaj tiste mladeniške poetiške nadahnjenosti, katere je toli redko dobiti pri póstarnih ljudeh.

Knobelj je bil majhen, suh, ni izgovarjal čisto in je nekoliko pogrkoval. Hitro je naredil pesem pri kosilu, pametno ali tudi smešno, zbadljivo, kakor je bil baš pri volji. Bil je imeniten orgljavec, kakor ga je označil pokojni Anton Hrovatin, kateri je ž njim zajedno služboval v Tomaji.

Kakó je živel Knobelj s svojo lepšo zakonsko polovico, o tem viri molčé, in to nas tudi ne zanima. Govoré pa, da Knobelj ni živel dolgo v drugem zakonu. Iz prvega zakona je imel sina Ivana Nep., kateri je bil tudi učitelj in služboval na Primorskem, umrl v Trstu dné 21. ržénega cveta 1865. leta v 63. letu svoje dóbe kot učitelj na glavni osnovni šoli.

Tomajska mrtvaška knjiga pravi, da je Pavel Knobelj »Ludi magister et organista« umrl dné 22. vinotoka 1830. leta. Pokopal ga je župni upravitelj Anton Hrovatin,¹⁾ umrši dné 18. meseca listopada 1887. leta kot župnik in kanonik pri cerkvi Sv. Antona novega v Trstu.

¹⁾ Z Antonom Hrovatinom je bil v sorodu L. Žvab. Ta je Hrovatina večkrat posetil, mnogo ž njim občeval in nekaj časa tudi obdovedal pri njem. Nekoč vpraša Hrovatin Žvaba, kaj ima sedaj v delu. Žvab odgovori: »V mestni knjižnici sem danes iskal sledú o Pavlu Knoblji.« — »Takó! No, Knoblja sem jaz dobro poznal, saj sem ga pokopal kot bivši župni upravitelj v Tomaji.« — Kdo je bil bolj vesel nego Žvab, zaslišavši to novico! Vse, kar je védel Hrovatin povedati o Knoblji, vse si je Žvab vestno zapisal, češ, da spiše o Knoblji životopis, ki ga je vedno in vedno le odlagal. Žal, da mu je smrt prezgodaj izrgala peró iz rok.

Školjke.

1.

Glej, nebó je tèmno,
Solnce se mi skriva;
Oj, ne pásti méne,
Duša ljubezniva!

Oj, ta šum nad glávo,
To vršenje čudno!
Oh, kakó mi v prsih
Stiska srce trudno!

Silni strah mi z grózo
Vse kosti pretresa!
Kaj vse to pomeni,
Milostna nebesa?!

2.

Kot po tèmnem nebu
Zvižgajoča strela,
Kruta smrt pri méni
Mimo je letela.

Dve cvetóci cvetki
Potom pokosila,
Dva mi brička meča
V srce zasačila!

Kot metuljček nežni,
Z iglo zabodéni,
Vztrepetáva v prsih
Bólno srce méni!

3.

Peva in prepeva
Moja skromna Vila,
Nad valovjem jeznim
Razteguje krila.

In pod njo se péni
In šumi valovje
Ter srdito bije
Ob goló skalovje.

Brzo, Vila, brzo,
K jasni mi višini!
Kruta smrt prebiva
V šumni globočini!

4.

Peva in prepeva
Moja skromna Vila,
Više mi in više
Povzdiguje krila . . .

A z nebá jo zdajci
Smrtonosna strela
V srcece nedolžno
Kruto je zadelala!

Pada, pada brzo
Z visočine jasne
In nemilo plusne
Med valove glasne.

5.

Glej, boreče v valih
Vidi se iz žrela
Zdaj ročica drobna,
Zdaj nožica bela!

Kdo pomaga nama,
Ljubezniva moja?
Kdo li reši naju
Smrtnega še boja?

Zadaja žalostinka,
Milo ti zazvôni,
Potlej pesem nama
V globočini vtóni! . . .

Zamejski.

Iz srca.

Povijam v kito cvetje mlado,
Namenil sem jo tebi v dar:
Pomlád je cvetje to rodila,
Pomlád mu dala vonj in čar.

To kita ni cvetóv pomladnih,
To ni pomlád, ki jih rodi:
Iz srca so te pesmi moje,
Pomlád ljubezni v njih živi . . .

Rástislav.

† MATIJA MAJAR.

Prihodnjega leta mine pol stoletja, odkar izhajajo »Novice«, ki so utemeljile slovenski preporod. Marsikaterega bojevnika smo videli, kakó je legel k večnemu počitku: Bleiweisa, Einspielerja, Kočevarja, Raiča, Trstenjaka, Cegnarja — možé, ki so učakali 60 do 70 let, ta čilo delaven, óni utrujen. Izmed preporoditeljev je sedaj preminil tudi stari bojevnik Matija Majar, daleč od domovine, toda podpiran po bratih Čehih. Videl je Moskvo, videl Rim, živel v zlati Pragi in umrl med krepkim národom češkim.

Matija Majar¹⁾ se je porodil dné 7. svečana 1809. leta v Goričah v ziljski dolini na Koroškem in bil posvečen v duhovnika leta 1838. Trudéč se v mnogih službah, prišel je za kapelana k stolni cerkvi v Celovec, potem za župnika v Gorje in končno za župnika na Križno goro v Celovci. Zbolevši na očeh, preselil se je leta 1883. v Prago, kjer je umrl dné 31. m.lega srpana t. l.

Kakor na Einspielerja je vplival tudi na Majarja A. Slomšek, kateremu je za knjigo »Troje ljubeznivih otrok« (leta 1838.) priredil pripoved »Pavle Hrastovski« in za knjigo »Ponovilo potrebnih naukov za nedeljske šole na kmetih« (leta 1854.) uredil III. oddelek »Spisovanje listov«, to je navod, kakó je pisati javna pisma in listine. Za to stroko je izdal še posebno knjižico: »Spisovnik za Slovence. Spisal Matija Majar. U Celovcu 1850. 8. 68. J. Leon.« Ta knjižica obseza obrazce za raznovrstna javna in zasebna pisma.

Šolske stvari so ga vedno zanimale; v članku »Učiliščne knjige slavenske« (»Slovenija« 1849., št. 6.—8.) priporoča, da bi rabila Slovincem zraven latinice tudi cirilica; Slovani naj bi imeli isto slovnico; takisto bodi uravnana čitanka (»Slov.« 1849., št. 103.). V tem zmislu je spisal tudi dve knjigi, izmed katerih je naslovljena prva: »Predpisi latinsko- in cirilsko-slavenski.« Spisal in na svétlo izdal Matija Majar. U Zlatnom Pragu léta 1849. Tisk B. Haase²⁾. Druga knjiga pa je »Slovnica za Slovence. Spisal in založil Matija Majar. U Ljubljani léta 1850.

¹⁾ Razlagova »Zora« 1852., J. Marn »Jezičnik« XXVI, str. 37.—40. »Slovan« 1884., str. 211., »Edinost« 1882., št. 72. Banket na čast slovenskemu pisatelju Matiju Majarju »Slovan« 1885., 311. J. pl Kleinmayr: »Matija Ziljski«. Črta iz sedanje zgodovine koroških Slovincov (dva podlistka v »Slov. Narodu« leta 1874.); »Spomin na ilirizem« (podlistek v »Slov. Narodu« 1876. leta); »Spomnimo se naših mož« (podlistek v »Edinosti« 1882. leta).

²⁾ Predgovor je ponatisnjen v »Sloveniji« leta 1849. str. 288.—296.

8. 51. J. Blaznik. « V predgovoru pravi, da uči ta slovnica takó govoriti in pisati, da bi jo lahko razumeli Slovenci, Hrvati in Srbliji . . . ona uči govoriti po gosposko . . . po jugoslavjansko. O slovenskem slovstvu je pisal Majar dvakrat v »Sloveniji« (1849., str. 35.) in v »Novicah« (1857., str. 171.); popisal je »Učiteljsko skupščino v Žabnicah« na Koroškem. Ko so se v »Novicah« leta 1859. zbrali »Glasi o cesarskem ukazu, ki določujejo učbeni jezik v različnih deželah našega cesarstva«, zahteval je Majar v članku IX. (»Novice« 1859., str. 370.—371.) v srednjih šolah slovenščin kot učni jezik za krščanski nauk in zemljepis, v članku X. pa slovenščino kot učni jezik v bogoslovnih učiliščih, sósebnó za dogmatiko in morálo; društveni jezik slovenskih bogosloycev bodi slovenski. Ta članka je spisal v slovensko-hrvaški mešanici, za katero je gorel in živel vse svoje dni. Navedimo précej tú óne knjige, s katerimi je poskušal pot nadelati svojim idejam; te so: 1.) Pravila, kako izobrazevati ilirsko narečje¹⁾ i u obče slavenski jezik. Spisal Matia Majar u Celovcu. U Ljubljani nat. J. Blaznik 1848. 8. V. 130 str. 2.) V širšem pomenu: Uzajemni Pravopis slavjanski, to je: Uzajemna slovnica ali mluvnica slavjanska. Spisal i na světlo izdal Matija Majar Ziljski. V zlatnom Pragu 1865. 8. XIV. str. 237. — Zvezek I. 1863., II. 1864., III. 1865. Ta slovnica bi imela obsezati šest jednako urejenih slovníc slovanskih, namreč staroslovensko, rusko, hrvaško-srbsko, češko, poljsko in vzajemno slovansko; oziral se je tudi na druga slovanska narečja. Tvarina je razdeljena takó: I. O slavjanskom jeziku v obče. II. O pismě slavjanskom. III. O pravopisě uzajemnom. IV. O tvaroslovji. V. O skladnji slov. VI. O besědnji.

3.) Slavjan. Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i prosvětljene. Vreduje in na svitlo dava Matija Majar v Celoveč. God. I. 1873. 8. 160 str. — II. 1874., III. 1875. 180 str. —

Ves njegov duševni trud in vse žrtve, presezajoče njegove moči, niso pridobile privržencev njegovemu idealu — slovanski vzajemnosti — katero je že leta 1852. Razlag poslavljal kot njegovo zvezdo vodnico. Kolikor toliko sta s temi njegovimi napori v zvezi knjigi:

1.) Sveta brata Ciril i Method, slavjanska apostola i osnovatelja slovstva slavjanskoga. Tisučletni spoměn na létó 863. Spisal Matija Majar Ziljski. V Pragu 1864. 8. XI. 176 str. Druga krajša izdaja 32 let pozneje: Sveta brata Ciril in Method slovanska apo-

¹⁾ Rano se je bil seznanil s Stankom Vrazom, katerega je podpiral z dopisi; »Kolo« ima njegov prvi »Dopis iz Koroške« leta 1842.; dve leti pozneje »Vile«; šta o njih pripoveda narod u Koroškoj; potopisna črtica »Putovanje po kotaru Goričkom, Mletačkom i Tarštjanskom« je priobčena v »Kolu« leta 1847.

stola.¹⁾ Spisal Matija Majar Ziljski, duhoven Krške škofije. V tisučletni spomin smrti sv. Metoda izdala in založila Družba sv. Mohora v Celovci. 1885. 8. 79 str. s 26 podobami. Knjižica ima dve dokladi.

O občje znani tvarini tega predmeta ni omeniti ničesar; razvidno je samó, da je v drugi knjigi opustil vzajemni jezik in se zopet poprijel slovenščine.

2.) Slovnica Ruska za Slovence. Spisal Matija Majar. Tisk. na Dunaju 1867. 8. 172 str. Založil G. Blaž, trgovec v Reki. Ker je knjiga najprej namenjena trgovcem, opravljen je slovniški del le na kratko, potem je 111 strani ruskega berila; končno so pridejana trgovska pisma, v trgovini obične besede in izrazi za denarje, mere in uteži, navadni na Ruskem. —

Zanimal se je Majar za vse pojave národnega življenja: izrazil je svoje veselje o delovanji »Novic« (»Nov.« 1844. str. 11., 12.; takisto »Novicam k novimu letu« 1845., »Slovenska želja«, Nov. 1846.), priporočal novi pravopis, pisal o Slovencih sploh (»Nov.« 1844., str. 136.—176.), izražal »Slovenske misli« (»Nov.« 1847. str. 2.—10.; 1848., str. 50.), želel, da bi se tudi vzgojila »Slovenska gospoda« (»Nov.« 1858., str. 195.). V članku »Slaveni in Nemci«²⁾ pravi, da ne sovraži Nemcev, da ni Rus, ne panslavist, da pa želi združenja vseh Slovanov in Slovencev posebe; vedno pa poudarja zlogo (»Slov.« 1848., št. 47.—48.). Gorkó mu je bilo srce za Slované na Turškem (»Nov.« 1856., str. 264.—285.), oziral se je blagohotno na Bosno in Hercegovino (»Nov.« 1858., str. 116.).

Neomejeno rodoljubje je vzbudilo plemenitemu Majarju tudi pevsko žilo; njegova je pesem »Slava, spevana svetima apostoloma slovanskima Cirilu in Metodu leta 1860. v veseli spomin nju apostolovanja leta 860., v cirilici in latinici« (»Nov.« 1860. str. 1.). V vzgled nam bodi tretja kitica:

»Slované podučavala,
nebesa jim odpirala;
Oj sveti Ciril in Metod!
Nebesa jim odpirala.«

Petje in pesmi je sploh jako ljubil. »Visoki raji« je naslov sestavku, v katerem govori o najstarejših napevih slovanskih pod »lipoj zelenoj«³⁾ te visoke raje so dali rodoljubni Slovenci »zamuzicirati« tudi v Ljubljani;

¹⁾ O cerkvenem jeziku slavjanskem. »Nar.« 1879., št. 263.

²⁾ »Slov.« 1848., št. 2.—5.; združiti hoče Slovence in Hrvate (»Slov.« 1848., št. 13.—15.); blizu 25 let pozneje, govoreč »O jugoslavjanskej izjavi« (»Slovenec« 1871., št. 4.) želi že samó književnega združenja.

³⁾ V pretiranem rodoljubju vidi Majar 1500 let pred Kristusom v Mali Aziji Slované kot najprosvetljenejši národ, ki je vso omiko prinesel Grkom

ti brigiško- ali trojansko-slavjanski visoki raji »grejo«¹ vrlo živahno in veselo. Nató navaja imena tistih žup in krajev, kjer so še v navadi ti visoki raji; on pre ima sto národnih pesenc nabranih in želí, da bi se izdale.¹) Sam pa je izdal že davno prej knjigo z naslovom: »Pesmarica cerkvena, ali Svete Pesme, ki jih pojo ilirski Slovenci na Štajarskim, Krajskim, Koroškim, Goriškim in Benatskim, in nekte re molitvice, litanije in svet križoven pot; zbral in na svetlo izdal Matija Majar, kaplan pri stolni cerkvi v Celovcu. L. 1846. Nat. in založil J. Leon. 12. XXVIII. 29 do 236.«²) V tej pesmarici je jedna ilirska in dve češki pesmi poslovenjeni; pridejani so tudi napevi. Knjiga je povprek malo znana med Slovenci. Prijatelj pa je bil Majar petju vse žive dni, zakaj še leta 1879. gorko priporoča »Južno-slovsjenske narodne popievke« (»Slov.« 1879., št. 138.).

Njega nasprotniki, ki so ga tolikokrat prestavili in tirali iz kraja v kraj, češ, da mu vender kdáj uničijo gorko rodoljubje, motili so se in delali uprav za razširjanje njega nazorov, zakaj kamorkoli je prišel, povsod je mladeniško-iskreno budil in širil ljubezen do domovine.

Vpliv na mlajši zarod, katerega je vzbujal na Koroškem, opiše nam izvestno kdo izmed njega osebnih prijateljev v kolédarčku »Družbe sv. Mohora«. Naglašal pa bi rad važnost njegovega navedenega spisa »Nekaj od Slovencev« v »Novicah« leta 1844., ker Majar prvi med Slovenci poudarja važnost národnih pesmij. Uvaževanje národnega blagá je odločilno vplivalo na preporod slovanskih in drugih národov v tem stoletji; navédel je tam vzgledle lepih posvetnih in pobožnih národnih pesmij. To je večja zasluga nego hrepenenje in delovanje za vzajemni jezik, katerega ne more skovati nihče na svetu.

A. Krempl iz Štajerskega in Matija Majar iz Koroškega sta krepko segla Bleiweisu pod pazduho in širila duševni obzor »Novic«. —

Z Matijo Majarjem je prestalo býti jedno najplemenitejših src, kar jih je kdáj plامتelo za národ slovenski. Vse žive dni se je nenavadno požrtvovalno trudil za svoje nazore: izumiti za vse Slované vzajemni jezik na podlagi njih narečij, in še v zadnjih časih, ko so se mu očí nekoliko izboljšale, izrekel je znancu iz Koroškega, da bode zopet izdajal — »Slovana«. Smrt je uničila njega načrte in osnove, ime pa ne mine národu slovenskemu, katerega je ljubil kakor malokdo. »Govorimo, pišimo, opominujmo se, da se bratovski ljubimo, akoravno jedni prebivamo na solnčni,

¹) Nekov rokopis »Narodne pesmi«, nabrala Drobnič-Majar, hrani »Slov. Mat.« (»Letop.« 1887. str. 346.).

²) Majar pravi, da jih je »stenko« zapisaval, kakor jih ljudje izgovarjajo; knjiga je naznanjena v »Nov.« 1846., str. 132.

drugi na senčni strani gore, akoravno živimo jedni na pravem drugi na levem bregu tekoče vode. Kdor ne ljubi, ostane v smrti — govori svet Janez — kdor sovraži svojega brata, je vbijavec.«¹⁾

Časten bodi spomin odličnemu pisatelju in rodoljubu Matiji Majarju!

Dr. K. Glaser.

¹⁾ M. Majar v »Nov.« 1844 »Nekaj od Slovencev.«

Književna poročila.

II.

Levstikovi zbrani spisi. Uredil Frančišek Levcc. I. in II. zvezek. Poezije. Ljubljana. Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1891.¹⁾

(Dalje.)

Dobra tretjina vseh, skoro 450 številik obsezajočih poezij Levstikovih je takih, ki niso bile do sedaj še nikjer natisnjene. Res, da se nam ne odkriva v njih bistveno nova stran pesnikovega čustvovanja, res, da med njimi ni ravno mnogo umotvorov prve vrste, toda prav navadnih, malovrednih je tudi jako malo. Možno, da mnoge izmed teh poezij, katere je g. izdajatelj v »Kazalu« zabeležil z zvezdico, baš ne povečujejo pesnikove slave, možno, da bi jih Levstik sam ne bil nikoli dal med ljudi; vsaj večine njih ne vidimo v »Kazalu« opremljene z ležeče tiskano letnico 1876, kar nam svedoči, da jih Levstik sam ni odločil za izdajo svojih pesmij, katero je prirejal omenjenega leta: vendar je g. izdajatelj pogodil pravo, da jih je objavil vse ter uvrstil na priličnih mestih med druge že prej kjerkoli ti. skane pesmi. Po njih se nam šele prav jasno razodeva pesnikovo delovanje, zlasti oné nas takó rekoč uvajajo v pesnikovo delavnico. Zakaj pesnik jih v prvi vrsti ni namenil javnosti, ampak zlagal jih je samemu sebi in v mnogih izmed njih je gotovo slobodnejše dal duška svojim čustvom nego v ónih, ki se jih je bil odločil podati občinstvu in jih je, kakor je znano, pilil skrbneje nego katerikoli pesnik slovenski. Kolikor je g. izdajatelju pripuščala njegova razdelitev Levstikovih poezij, osno-

¹⁾ Obili službeni pošli so ovirali g. prof. Bežka, da ni že v 6. št. nadaljeval svojega poročila.

Ured.

vana z ozirom na obične pesniške oblike in kategorije, uvrstil je óne nam nove pesmi med stare znanke kolikor možno v kronološkem redu, takó da nam oboje skupaj, nanizane v krasne kite, podajajo skoro dnevnik pesnikov ter nam vsaj v velikih potezah živo predóčujejo pesnikovo življenje po njega glavnih dóbah.

Stalne pesniške oblike, kakeršnih ima vse vprek Prešéren, niso ugajale Levstiku. Zakaj ne? Odgovarja nam g. izdajatelj sam, pišoč v dunajskega »Zvona« letniku 1879., str. 261., da je Prešéren sin romantiške šole in da ima od nemških romantikov svoje stance in tercine, svoje sonete in balade, svoje asonance in gazele, svoje epigrame in nibelunške kitice, iz kratka: svojo obliko. Menda se ne motimo, ako trdimo, da so bili ti nazori tudi Levstikovi, s katerim je bil g. izdajatelj tedaj v tesni zvezi; ne samó duh in vsebina, tudi oblika naj bi bila pristno slovenska; niti ni tvoril Levstik heksametrov in distihov, ki po njega mnenji ne prija slovenski metriki.

Toda omilila se mu je jedna izmed navedenih stalnih oblik, to je óna, v kateri smo po Stritarjevi sodbi prekosili ošabnega soseda, namreč sonet. Sonetna pesem je óna čudovita posoda — Prokrustovi postelji jo je nekdo primerjal; gl. Stritarja v Prešérnovi izdaji (1866. leta) na str. 38. — za katero podaja snov pesniku fantazija, a ureja jo pesnik ter prilikuje tesni posodi z ostrim razumom. Srce in glava harmonično tekujeta v sonetnem pesniku. Zató pa si najdemo hrane v sonetu i srcu i glavi; domiselnost se nam vzigrava v podobi, sočutnost našo vzbuja prisposobljeni predmet, a razum se nam zabava, ko išče medsebojne zveze med podobo in predmetom. Takó in nič drugače je menda tolmačiti tisto trditev, da je sonet le prijetna pesniška igrača. Baš to vzajemno delovanje srca z razumom je, sodim, zlasti godilo Levstiku, zakaj on ni bil samó rahločuten pesnik, ampak tudi bistromiseln razumnik. Toda zeló verjetno je, da je venderle nánj vplival v tem oziru tudi vzgled Prešérnov.

Zbirka sonetov je izdatno narasla v novi izdaji. Poleg starih znancev iz »Mladike« in štirih drugje objavljenih nahajamo tu 28 sonetov, vzetih iz rokopisov. Razven ljubovnih in slovstveno-zabavljivih jih je nekaj splošnega obsega, jeden vesele (»Bodimo veseli!«), sicer pa resne vsebine.

Čitajoč Levstikove sonete, vzporejamo jih nehóté Prešérnovim sonetom, a primerjajoč jih, zlasti ljubovne, šele iskreno čutimo, kakó prav govori Stritar v svoji analizi Prešérnovih sonetov, ko ga ne more dosti proslaviti baš zaradi sonetov. Res je, da je v zunanji obliki nadkrilil Levstik Prešérna; možno tudi, da doseza ali celo prekaša Prešérna v jasni plastiki svojih podob — v drugih pesmih; v sonetih ljubovne vsebine gotovo

n.e. Tù se nam kaže Prešérén v vsi svoji genijalnosti, in proti njegovim sonetom se nam vidijo erotiški sonetje Levstikovi uprav medli.¹⁾

Izvrstno pa so mu uspeli slovstveno-zabavljivi sonetje, in dostojno se ž njimi vzporeja Prešérnu in Stritarju. Ta trojica nam je dejanski pokazala, kakó izborna se dá uporabljati stereotipna ta oblika v satiriške zvrhe. V tem sonetskem genu se ponáša oskromna naša književnost s pravimi biseri. Treba nam ni poudarjati, da so nam tù na mislih Prešérnovi »Al práv se piše káψa ali káfha«, »Ne bód'mo šalobárde«, »Apél podóbo na ogléd postávi« in Stritarjevi »Dunajski soneti«. Toda nič menj se ne odlikujejo Levstikovi satiriški sonetje i po kipečem temperamentu in humorji i po kremenitem jeziku. Ne moremo si kaj, da ne bi še posebno omenili »Tovórnik« (I. 215); tu je podoba toli slikovita, a ujema med njo in glavno mislijo toli nepričakovana, toda resnična, da se neizbrisno vtisne čitalcu v spomin.

V obče obiluje nova izdaja z dosedaj še nenatisnjenimi proizvodi satiriškega, zlasti slovstveno-zabavljivega obsega. Poleg mnogih zabavljic in pušic (dasi jih je g. izdajatelj izpustil precejšnje število iz tehtnih vzrokov) in poleg korenito prenarajene, dasi nedovršene »Ježe na Parnas« nahajamo v II. zvezku celó novo satiro »Ijudski glas«.²⁾

Čitajočemu te Levstikove satire ti zopet nehoté preskočijo misli na Prešérnovo »Novo pisarjio« in na njega zabavljive napise. Težko bi bilo odločiti, kateremu izmed obeh satirikov je bila priroda podelila več solí in dovtipnosti; toda ne dá se tajiti, da baš za satiro usposablja Levstika mimo Prešérna temeljitejša izobraženost v vseh rečéh, ki se dostajajo slovenstva, zlasti tudi temeljitejše znanje jezika in večja dovršenost zunanje oblike in pa morda

¹⁾ Nenavadno hibo kaže „Nagla usoda“. Za divno, skrbno naslikano podobo — nenadni zášip starega Herkulana — nastopa druga podoba :

Takó v naródi časi hrup se vname:
Vse mesto spi, drže zapóre ključí;
Kar vzdrami strel, ropót ljudí iz spanja.

A kam da meri i prva i druga podoba, odkrivajo nam zadnji trije verzi:

Takó prišlá ljubezen bridka name,
Iz mirnosti vsakdanjega dejanja,
V gorjé pehnila me je, v noč brez lučí.

Nekoliko menj bi bilo tukaj nekoliko več! Druga podoba samó slabí vtisek prve in kazí splošni učinek pesmi.

²⁾ „Ta pereča satira na naše časnikarje in pesnike“ je menda jeden najnovejših, če ne najzadnji proizvod Levstikove muze. Prirojena mu narav, prirojeni mu koleriški temperament, katerega so še zlasti razpasle nepovoljne zasebne in obče razmere, pa tudi jednostranska jezičarska izobraženost — vse to je tiralo Levstika čimdalje bolj na satiriško polje. Pomisliti treba tudi, da je pesnik prestopal v ono dóbo, ko človeka mine dušna prožnost in se ga rad poloti pesimizem.

tudi večja — moralna resnoba. Navzlic vsem tem prednostim pa je zabredel Levstik v hibe, ki nemalo zmanjšujejo efekt njegovih satir. Da bomo konkretnější, govorimo najprej o »Ljudskem Glasu«. Ne rečemo, da bi bil tu streljal Levstik s topovi na vrabce; zakaj dasi Suhodobnik in njega družba res niso bili vredni takega umotvora, pesnik je venderle védel razširiti tesni okvir s tem, da se je postavil na širše stališče in privzel v to satiro sploh vse slovenske »pisače«. To je ista misel, katero je v mojsterskem zlogu izrazil v uvodu kritiki slovsvene zgodovine Kleinmayrjeve (»Slovenski pisarči« — i. t. d.), in ista misel se vrača v besedah, katere je (menda leta 1889. gl. »Lj. Zvon« XI, str. 19.) zapisal v imeni »Vrtčevega« uredništva, (prim. »Zvon« XI. na m. rečenem). Toda druge hibe kazé »Ljudski Glas«. Jezik, ki je takó umeven v drugih poezijah Levstikovih, ima tukaj navzlic vsem posebnostim premnogo nenavadnih in neznanih besed in rékel, zlog je jedernat do nejasnosti, rečenice često prikrito merijo na razmere in osebe, ki niso obče znane, nejasen je časih pomen »splošnih lic« (*Sodigoj, Bradonja, Režimer, Zlogolk, Goli sin* i. t. d.), pri katerih tolmačenji tudi etimologija vselej ne pomaga (*Onobolj*). Da bi bila splošna ta lica samó za nakit in zaradi večje mnogovrstnosti, ta misel se ne strinja z znano Levstikovo tankovestnostjo in natančnostjo; le-tá nas mnogo bolj nagiblje k mnenju, da Levstik ni zastonj svojih poezij pilil »nonum in annum«, ampak da je marsikaj položil vánje, kar se umika profanskim očém in kar bodo izgrebli le polagoma njega poznavatelji. — Iz kratka: »Ljudski Glas« je takšen, da ti ga je treba čitati dvakrat, trikrat in še večkrat, predno mu prideš do živega, dasi je osnutek dosti prezoren in jako preprost. Obtoje pa se ni nádejati, da bi se »Ljudski Glas« omilil širšemu občinstvu, katero išče v berilu lahkega, breznapornega užitka. Mnogo bolje je védel ustreči splošnemu ukusu Prešéren z »Novo pisarijo«. Dobro došel pa bode »Ljudski Glas«, s primernim tolmačem sevéda, poetikam za srednje šole.

»Ježa na Parnas« v predelani obliki ima poleg zgoraj naštetih nedostatkov še nekaj drugih, a glavna nje hiba je ta, da je grozno raztegnjena. Levstik jo je osnoval takó na široko in je takó razpredel vsako posamičnost, da je pri tem delu sam onemogel: »Ježa« je ostala »torso«. Dalje se je Levstik v tej satiri preveč udal načelu, da »naturalia non sunt turpia«. Nečemo poudarjati — premalostno bi bilo —, da ima Levstik v obče preohlapne nazore o naturalnosti; saj je v satiri marsikaj smétno, kar ostalemu pesništvu ni, to biva že v njenem značaji, in tudi »Nova pisarija« se ne odlikuje po Bog vé kakó finem dijalogu. Toda »sunt certi denique fines«. V »Ježi« pa je več kot preveč kosmatink take vrste, kakeršnim moderni nazori o spodobnosti zapirajo pot v olikano družbo. Te slabosti Levstikove

nam je žal tem bolj, ker smo uverjeni, da je imel dovolj prirojene šegavosti in dovtipnosti in da mu ni bilo treba sezati po takem nadomestilu prave soli in nepokvarjenega humorja.

Izvestno nam je g. izdajatelj ustregel, da je nedovršeni »Ježi« dodal konec po prvi izdaji z leta 1854. Ali umestneje bi bilo, da bi bil dal natisniti najprej vso »Ježo« po prvi izdaji in priděl kot dodatek preosnutek z leta 1861. Zakaj v prvotni obliki je »Ježa« celoten umotvor, do katerega imajo naročniki Levstikovih del tem večjo pravico, ker prve izdaje že ni dobiti.

(Dalje prihodnjic.)

V. Bežek.

VI.

Slavjanskoe obozrénije.

Istoriko-literaturnyj i političeskij žurnal. St. Peterburg. Redaktor-izdatelj A. Budilovič.

Strašilo panslavizma plaši ves svet in zabavlja tudi nekatere nevedne Slovane; ali kaj vidite, če se ozirate po občeslovanskih podjetjih? Pri Čehih, ki so bili v našo dobo v slovanskem vprašanji vedno najbolj napredni, izdajal je E. Jelínek v letih 1881.—1887. dobro uredovani »Slovanský sborník«, ali ker tako močen založnik, kakor je J. Otto, ni hotel dalje trpeti škode, moral ga je opustiti. Že leta 1877. so osnovali nekateri praški knjigotrgovski pomočniki »Slovanský katalog bibliografický« (nadpisi so bili tudi francoski) z velikimi žrtvami, ali tudi ti so morali končati s petim letnikom. Torej niti tako koristna in potrebna kulturna podjetja se ne morejo držati. Ali kakor navadno, lahko bi se reklo: Čehi so majhen narod in sploh niso zato, da bi igrali v slovanstvu prvo vlogo v čemkoli. Pojdimo tedaj k Rusom! Dogodki na Balkanu in rusko-turška vojska so vzbudili pri njih večje zanimanje za Slovanstvo, ali tudi le za trenutek. Peterburško »Slavjanskoe blagotvoriteljnoe občestvo« je izdalo tri knjige »Slavjanskega sbornika« (leta 1875.—77.), moskovsko dva zvezka zbornika »Rodnoe plemja« leta 1877.; v Kijevu je začel izhajati leta 1876. »Slavjanskij Ežegodnik«, najprej koledar, potem ko popularno-znanstveni zbornik in zborniček, ali leta 1884. je zaspal tudi ta.

Sreče po takem slovanstvo nima tudi na Ruskem, v veliki in mogočni državi, za katero bi morala biti slovanska vprašanja vendar važna. Mislil bi tudi človek, da so mnogoštevilni ruski vseučiliški profesorji slovanske zgodovine in »slavjanskih narčij« že vzgojili pokolenje, ki bi se več zanimalo za svoje brate. In kaj je z onimi »slavjanofili«? Ti nosijo vendar tako lepo ime in vsaj oni morajo biti pravi prijatelji vseh Slovanov in imajo gotovo tudi veliko veljavo v ruskem narodu.

Žal, da ni mōči potrditi ni tega ni drugega. V svojo dobo so bili slavjanofili res velika stranka, ki je imela tudi velike zasluge za ruski duševni život, ali od Slovanov ni dobila niti imena. Ruski narod do konca 18. stoletja ni pisal v svojem narodnem jeziku, ampak v »slavjanskem«, t. j. v cerkveni ali staroslovenščini, preobraženi in pomešani z ruščino. Ko so Karamzin in nasledniki začeli uvajati čisto narodno ruščino, vzdignili so se zagovorniki starega častitega jezika, njim na čelu predsednik »rosijske akademije«, admiral Šiškov, proti takemu brezbožnemu početju in zahtevali, naj vsaj višjim potrebam rabi le »slavjanskij jazyk« ter so zaradi svojega »slavjanomudrija« dobili priimek »slavjanofily«. Te nazadnjaške življe so sicer premagali Puškin in drugi pisatelji, ali izcimila se je potem iz njih nova stranka.

Romantika je bila namreč kakor vsako evropsko gibanje presajena tudi na Rusko. Seveda so Rusi slavili svojo narodnost in so navdušenje nemških romantikov za srednoveški katoliški misticizem nadomestili z veličanjem pravoslavja. Vlada sama je porabila te ideje za reakcionarne namene, in minister narodne prosvete grof Uvarov je v začetku tridesetih let sestavil rusko trojico: samodržavije (absolutizem in autokratizem), pravoslavije in narodnost (seveda »oficijalno«, kakeršna je bila vladi ljuba). V štiridesetih letih je bilo posebno v Moskvi živahno duševno gibanje. Na eni strani so uvajali in zagovarjali »zapadniki« napredne modernoevropske ideje, na drugi so se borili proti njim »slavjanofily« v imeni omenjene trojice. Ne sme se pa reči, da so bili Chomjakov, Kirejevski, Samarini, Aksakov in prvi ruski slavisti vladini pristaši, nasprotno, bili so možjé iskrenih in samostalnih prepričanj, kateri so delali vladi mnogo neprijetnosti, ker so šli dalje od nje in hoteli, naj se Rusija vrne »domój«, (domov) t. j. v Moskvo in v dobo do Petra Vélikega, kar seveda peterburški nemškoruski birokraciji ni moglo biti po godi. Ravno tako je sam car Nikolaj proglasil za »norost« novo točko slavjanofilskega programa, zedinjenje vseh Slovanov pod ruskim žezlom. Slavjanofili so si namreč tudi Heglov nauk o apostolstvu nemškega naroda prikrojili po svojem za ruski narod in njega državo, in pri tem so jim prišle na pomoč misli Kollárja ter českih in jugoslovanskih učenjakov. Spoznavanju ruske narodnosti, posebno nje narodnega pesništva, prineslo je to gibanje obilnega sadú, ali rodilo je tudi marsikaj smešnega in pretiraneega. Z rusko narodnostjo in slovanstvom so se bavili tudi ljudje brez predvzetih misli proti »gnilemu zapadu«, in ni bilo težko pobijati slavjanofilov na vsakem koraku. Daljši razvitek ruskega življenja in mišljenja je dal tudi slavjanofilom druge posle in jih je sčasoma potisnil na stran; le rusko-turška vojska jim je dala priliko k službam svoji domovini, ali skoro se je pokazalo, da ruskih državnikov in diplomatov in ruskega naroda niso

dobro pripravili za važno slovansko vprašanje; sledilo je razočarovanje za razočarovanjem z „bratškami“, in danes je došlo do tega, da mnogo jako omikanih in iskrenih Rusov o „prokljatom slavjanskem voprosě“ neče niti slišati.

Sreča torej ni bila za slovanstvo, da si ga je najela za svoje namene stranka, ki je vedno, dasi nehoté in nevedé, služila reakciji. Ljubila mistično sredovečno temo, hvalila kmetavsko prvobitnost in ni hodila po zemlji, ampak po zračnih višinah, posebno pri političnih vprašanjih. Naposled je izgubilo slavjanofilstvo še one simpatične patriarhalne črte, ki so ga krasile v starodavni Moskvi; vlada je namreč po berlinskem kongresu razpustila tamošnji „Slavjanskij blagotvoriteljnij komitet“, ker je Aksakov preostro sodil delo njene diplomatične modrosti, moskovski stebri so pomrli, in tako se je izpremenilo peterburško „Slavjanskoe blagotvoriteljnoe občestvo“ z nekaterimi generali, činovniki, popi in raznimi emigranti v ognjišče „neoslavjanofilstva“, kakor so ga po pravici krstili njega protivniki. Dejanski predstavljajo slavjanofili danes le peščico brezvplivnih ljudi, ali še ti niso zložni. Najlepši dokaz temu so podali svetu leta 1888., ko so iztisnili iz društva in od uredništva svojega glasila „Slavjanskija Izvěstija“ svojega najbolj učenega, nadarjenega in duhovitega člana, Vladimira Ivanoviča Lamanskega. Res jim je dal profesor Lamanskij navidezen povod k temu, ker je v nekem članku pošiljal Čeha in tudi nas Slovence in vsaj zapadne Hrvate v Nemčijo, kjer bi bili mi po njegovem mnenju odlična podpora berlinskemu „centru“. Ali tako čudno slovanski in nelogični so bili vedno politični in drugi nauki slavjanofilov! Oskromni mesečnik „Slavjanskija Izvěstija“ se je izpremenil v tednik šovinističnih fraz, ali še to ni pomagalo, in umrl je koncem leta 1891. od gmotne in duševne sušice.

To priliko je porabil A. Budilovič, ki je ravnokar odslužil svoja profesorska leta v Varšavi, torej v mestu, kjer se čustva slovanskega bratstva ne morejo razvijati normalno, da začne izdajati nov mesečnik „Slavjanskoe Obozrenie“ z obširnejšim in tudi bolj znanostnim programom. Veselo so ga vzprejeli po deželah slovanskih in ga hvalisali čez mero; skoro pa se je oglasila tudi trezna kritika. „Věstnik Evropy“, prvi ruski mesečnik, piše n. pr. v aprilskem zvezku, str. 870. takó-le: »Z umevno radovednostjo smo prečitali izšli dve knjižici novega slovanskega časopisa prof. A. S. Budiloviča in odnesli žal le žalosten in deloma potlačujoč vtis (lišo smutnoe i otčasti t'jagostnoe vpečatlenie). Razložek nove izdaje od prejšnjih »Izvěstij« je le v zunanji učenosti nekaterih člankov, v večji teži in temnosti izlaganja, v geografičnem preoblačenju kakor n. pr. v prekrščevanju »Avstro-Vengrije«¹⁾ v »Avstro-Ugrijo«, in v rabi slavjanskih (t. j. cerkvenoslavjanskih) obratov

¹⁾ V ruščini se rabi danes ta po poljskem Węgry posneta oblika; prava ruska, ki je bila navadna v staro dobo, glasila bi se Ugry (gen Ugory).

in izrazov, malo umevnih ruskemu čitatelju. Z najboljšim ruskim jezikom je napisan članek enega Slovana, Svetozara Hurbana-Vajanskega, o grofu Levu Tolstem; ostalo je večinoma temno in pretenciozno.

Kakor vidite, rezka kritika! Iz novega mesečnika, ki bi hotel obrusiti vse Slovane in še druge narode, ne morete se niti ruščine učiti. In kaj naj rečemo o vsebini? Poslušajmo dalje: „Nedostatek logike je vedno sestavljal karakteristično črto našega slavjanofilstva — če pri tem sploh ni bilo licemerstva in lažnivosti.“ Kaj pomenijo te besede in prejšnje očitane pretencioznosti, to spoznamo takoj, ako vzamemo n. pr. ime vsega onega sveta, kateremu bi slavjanofili radi zapovedovali. V programnem članku prof. Budiloviča beremo izraze »greko-slavjanskij mir«, »narody grekoslavjanskoj sistemy«, vsi grekoslavjanski narodi, narodi našega kroga i. t. d. Toda ne mislite, da govori tu samo o vseh Slovanih, Grkih in Rumunih, ampak govori tudi o vseh mnogoštevilnih narodih evropske in azijske Rusije, in »obščemu grekoslavjanskemu kulturnomu tipu« pripadajo tudi narod — »madjarskij na zapadě, . . . turckij na jugě« (str. 9.).

Kaj imajo vsi ti narodi, tako različni po rasi, veri, jeziku, kulturi, zgodovini, državah in simpatijah občega, da sestavljajo eden svet ali sistem ali kulturni tip? Tega pač sam Bog ne ve. Ali omejimo se sami na »grško-slovanski svet«, kateremu se stavi nasproti »romanogermanski«. Če vzamemo vero in ž njo združeno bizantijsko — ne grško — civilizacijo, tedaj so seveda Grki, Rumuni in pravoslavni Slovani ena skupina, ali kako se morejo prištevati »grškoslovanskemu« svetu Čehi s Slovaki in pa Poljaki, ki po svoji zgodovini, omiki in tudi po številu vendar nekaj predstavljajo, da ne govorim o nas Slovencih in Hrvatih, ki smo za obzorje „široke ruske natore“ res le drobiž! Katoliški Slovani pripadajo po takem deljenju gotovo romanogermanskemu svetu, ker te zgodovinske resnice ne moremo izpremeniti, bodisi nam ljuba ali ne. Če pa štejemo vse Slovane, kakor je to pri nas navada, kot edinico, katero vežejo narodopisna skupnost prazgodovinska, velika sorodnost plemen in jezikov, obče kulturne težnje, skupnost simpatij in tudi mnogih (ne vseh!) interesov, tedaj termin „grekoslavjanskij mir“ ni na mestu, ali pa se sme z enakim pravom govoriti tudi o „latinoslovanskem svetu“. Sploh ne odgovarja tako deljenje našim modernim pojmom. Slavjanofili ko starokopitneži v svojo dobo niso razumeli životvorne nove narodnostne ideje, ko so se branili narodnega jezika, in je tudi danes ne umejejo, ko mečejo najrazličnejše in najsovražnejše elemente na eden kup. Tukaj zapušča vseučiliške profesorje (slaviste!) vse znanje etnografije in zgodovine, in nečejo n. pr. vedeti iz prekrasnega dela Golubinskega o ruski cerkvi, da so Grki slovanskemu jeziku in narodnosti bili v staro dobo prav tako neprijateljski kakor Rim in da dandanes na bal-

kanskem polotoku ni hujših sovražnikov od Grkov, Bolgarov in Srbov. Kar se pa tiče vere, je vendar jasno, da moremo razni slovanski narodi poleg sebe v duhu pravega krščanstva živeti vsaj tako dobro in biti dobri Slovani, kakor je nemški narod lahko celo edin, navzlic temu, da je med katoličanstvom in protestantstvom v reči sami dosti večja razlika nego med katoličanstvom in pravoslavjem. Seveda prof. Budiloviču je to težko: on se že boji za pravoslavje, če kdo v strogo znanstvenem spisu trdi, da je glagolica starejša od cirilice.

Če koga veselí, da pripada tako veliki skupini kakor je „grekoslavjanskij“ svet, naj še tudi zvé, da ima po štetji prof. Budiloviča 150 milijonov bratov (str. 13.). Prof. Lamanskemu pa še to ni zadosti, in naštel nas je 170 milijonov (febr., str. 166.)! V prvih štirih zvezkih je namreč priobčil razpravo pod šumnim naslovom „Tri mira (trije svetovi) azijsko-evropejskega materika“ (kontinenta). Ponavljajo se v prvih treh zvezkih stari nauki prof. Lamanskega, samo izraz „grekoslavjanskij mir“ mu bržkone ni več popolnoma po godi, ker ga navadno nadomešča z novim. Jako učeno in z mnogimi številkami nam dokazuje, da se delita Azija in njen polotok Evropa v tri svetove: v „pravo Azijo“ (sobstvenna Azija) in „pravo Evropo“ in pa v svet, ki po pravem ni Evropa niti Azija, torej nekaj srednjega, in odtod ime „Srednj mir“. Meje temu „srednjemu svetu“ so na severu Ledovito morje, na vzhodu Beringov preliv in del Vzhodnega oceana, na jugu črta od otoka Sahalina in od Vladivostoka do Samarkanda, Merva in Krasnovodska, potem Kavkaz in vse Sredozemsko morje, tako da pripada sèm tudi vsa azijska Turčija, na zapadu pa črta od Gdanska (Danziga) do Trsta, in tukaj so tudi Čehi in Slovenci po novejši milosti vzeti v ta velikanski svet (pr. str. 145., 162.—164.). V njem nahajamo „i germancev i romancev, i vsakega roda azijatov, katolikov in protestantov, muzulmanov, bramanistov, buddistov, šamanistov . . . (tri pike v izvirniku, in so res na svojem mestu!). Ali v vsi ti plemenski in kulturni raznoobraznosti se odlikuje rezko in odločno eden tip (v izvirniku: vid), kateri je slabo predstavljen ali katerega sploh ni v pravi Evropi in v pravi Aziji. Izmed teh 170 milijonov je več kot 120 milijonov Slovanov in več kot 120 milijonov kristjanov vzhodne cerkve“ (167.—168.). Drobnost 50 milijonov se razdeljuje „med prestavitelje kavkaške in mongolske in drugih ras in med privržence zapadnega krščanstva in pravoazijskih religij.“ Torej povečani „grškoslovanski svet“, v katerem smo zapadni Slovani sicer le pritiklina, ali veselimo se, da imamo za brate ne samo Madjare in Turke, ampak tudi Čuvaše in Čeremise, Mordvine, različne Tatare, Kalmike, Kirgize, Samojede, Jakute, Burjate i. t. d., i. t. d.

(Konec prihodnjic.)

Dr. M. Murko.

L I S T E K.

Junaki. Spisal slovenski mladini *Fr. Hubad*, c. kr. gimnazijski profesor. II. knjižica — „Družba sv. Cirila in Metoda“ je izdala v VII. zvezku svoje knjižnice to lepo delo g. prof. Hubada, katero bode rad prebiral vsakdo, komur pride v roko. Dobrodejen patriotizem preveva knjižico, ki nam vsega skupaj na 100 straneh opisuje 29 junakov, iz večine vojaškega stanja. Okrašena je s petimi podobami, stane pa nevezana 30 kr., vezana 35 kr.; 100 izvodov skupaj velja nevezanih 25 gl., vezanih 30 gl. Semtertjã smo natele na nedoslednosti v pisavi in manjše stilistiške nedostatke, vendar bodi knjižica zaradi res vzgledne vsebine in plemenitega namena šolskim našim knjižnicam in sploh vsem prijateljem naše „Družbe sv. Cirila in Metoda“ iskreno priporočena.

»Argo« se imenuje nov nemški pisan list za kranjsko domoznanstvo, katerega je ustanovil kustos deželnega muzeja, g. prof. *A. Müllner* v Ljubljani. Novi list bode opisoval arheološka najdišča in izkopane stvari, seznanjal občinstvo z umetniškimi in zgodovinskimi spomeniki srednjega in novega veka, prinašal poročila o antropologiji, narodnem življenju i. t. d. Prva številka priobčuje na poldrugi pól raznovrstne dalje in krajše članke, vse iz peresa g. Müllnerja. »Argo« izhaja vsak mesec na jedni ali poldrugi pól s prilogami in stane za vse leto 4 gl., za pol leta 2 gl. Naročnina se pošilja g. izdatelju.

Die Gewässer in Krain und ihre nutzbare Fauna. — V izvestji vélike realke ljubljanske je priobčil priznani naš veščák v ribarstvu, prof. *Ivan Franke* pod górenjim naslovom 24 stranih obsežno razpravo o kranjskem vodovji in njega ribstvu ter ji dodal še skrbno izdelano ribarsko karto dežele kranjske. Spis se opira na dolgoletna opazovanja g. pisatelja, ki je do malega sam preiskal vse vode, katerih omenja, in tudi sam lovil po njih. Kranjsko vodovje deli prof. Franke na dve, oziroma tri skupine, namreč na skupino gorskih vodã (Sava z vsemi pritoki razven Ljubljanice in Krke — „trde vode“), na skupino kraških vodã in na skupino travniških potokov („mehke vode“). V Savi in njenih pritokih so stalne ribe postrvi, lipani in sulci, rakov (plemenitih namreč) in ščuk pa ni. Kraške vode imajo izvrstne rake, katerih nahajamo ponajveč skupno s ščukami, toda kar je bistveno kraškim vodam, tudi skupno s postrvimi in s temi brez ščuk. Travnikiški potoki pa imajo rake, postrvi in po nekod tudi ščuke. Mimo tega, da g. pisatelj natančno omenja, odkod in dokod se dobivajo dotične ribe v posamičnih vodah, navaja bistvena svojstva teh vodã, vodno množino, toplino in druge prikaze, zanimljive za ribiča. Omenjamo še, da namerja prof. Franke spisati podobno toda obširnejšo razpravo tudi v slovenskem jeziku za kmetijski družbo kranjsko; izvestno bode ž njo prav takó ustrezno preprostim našim ribičem, kakor bodo rečenega nemškega spisa veseli veščáki in v obče prijatelji ribje lovi.

Družba sv. Mohorja je prejela letos blizu 60 spisov, izmed katerih je bilo odobrenih 13, in sicer: I. Povesiti: 1. »Moj Jože«, obraz iz vojaškega življenja, spisal *Fridolin Kavčič* v Celovci; 2. »Tratarjev dolg«, sp. *Iv. Štrukelj* v Ljubljani; 3. »Kako so Podgorjani napredovali«, sp. . . . ? v Mozirji; 4. »Terno«, spisal *Ivo Trošt* v Razdrtem; 5. »Darilo iz semnja«, spisal *Ivan Babnik* v Ljubljani; 6. »Pravljice«, sp. *Ž. F. Radinski*; 7. »Zgodovinske drobtine«, nabral *Iv. Steklasa* v Zagrebu. — II. Življenjepisi: 1. »Krištof Ravbar, škof ljubljanski in glasovit državnik«, sp. *Iv. Steklasa*; 2. »General Anton plem. Valenčič«, sp. *Ž. Bilec* v Ilirski Bistrici; 3. »Fraučšek Lavrenčič,

vojaški duhovnik, sp. *Fr. Kavčič*. III. Poučni spisi: 1. »Spanje in sanje«, poljudna razprava, sp. *Iv. Strukelj*; 2. »Solnčnica — prekoristna rastlina«, sp. *M. Cilensček* v Ptuj; 3. »Trije spisi o sadjarstvu«, sp. *Fr. Praprotnik*.

Poziv. Na obalah jadranskega morja smo dné 16. februarija k večnemu počitku položili moža, kateri se je z besedo, pisano in govorno, z dejanjem izkazal izbornega rodoljuba, ki si je nevenljivih zaslug pridobil za vse Slovence, osobito za primorske; materi zemlji smo izročili *Frana Cegnarja*.

Dasi dobro prepričan, da bi že kot slavjen pesnik mogel izpolniti dolžnosti slovenskega rodoljuba, vendar je drage volje stopil v vrste tistih mož, ki so snovali narodna društva; v Trstu in v okolici je navduševal in poučeval Slovence. Več kakor 25 let je v Trstu kot spreten časnikar zastopal interese slovenskega in slovanskega življa; pri vseh časnikih, ki so tukaj izhajali, imel je najveljavnejšo besedo, in se je kot tak izkazal pravega narodnega učitelja, ne gledé na to, je li mu je to na korist ali ne. V mestnem zboru je v težavnih razmerah govoril za Slovence.

Učil je več let na gimnaziji slovenščino in marsikateremu učencu v srce vcepil ljubezen do domovine in ga odgojil v zvestega narodnjaka.

Cegnarju pa imajo hvaležni biti Slovenci tudi izven Primorskega. V viharnih letih 1848.—49. je kot časnikar v Ljubljani neumorno delal za prospeh slovenskega naroda; v lepih, blagglasnih pesmih je bodril Slovence pevaje:

»Hej rojaki, opasujmo uma svitile meče; v izbrani obliki nam je presajal cvetlice iz tujih slovstev na naše domače gredice; njegove pesmi, v slovenskih društvih govorene in spevane, polnile so z ognjenim rodoljubjem srca mladih in starih Slovencev.

Dolžni smo tedaj vsi Slovenci postaviti pesniku in zagovorniku našemu sedaj oskromen spomenik tam, kjer

v črni zemlji v Bogu spi;
Lepše solnce njemu sije,
Lepša zarja rumeni.

Dokler je živel in delal, ni mu sijala lepa zarja, pa vendar je bil nepremakljiv kakor kraška skala; tem več smo mu hvale dolžni za njegovo življenje.

Podpisani odbor se torej obrača z uljudno prošnjo do vseh zavednih Slovencev, osobito do narodnih društev, naj blagovolé poslata primerne doneske, da postavimo Cegnarju vsaj oskromen spomenik.

Darovi se bodo naznanjali po »Edinosti«.

V Trstu, dné 10. avgusta 1892.

Začasni odbor:

Gr. Jerab,
tajnik.

Dr. K. Glaser,
predsednik.

Dr. Gregorin,
denarničar.

Kateri bo? Prizor iz domačega življenja. Po Bogosl. Rogačkem predelal *J. pl. K(leinmayr)*. V Celji, 1892. Tiskal in založil Dragotin Hribar. 29 stranj. Cena 15 kr., po pošti 17 kr. — Manjšim čitalniškim odrom po kmetih, kjer ni posebnih zahtev, utegne igra ustrezati. Kakor pravi g. pisatelj, igrala se je po tej izpremembi že večkrat z dobrim uspehom na Goriškem, na Krasu, v Istriji in na Koroškem.

»**Fr. Levstik kao pesnik.**« Gospod *Fr. Selak* v Zagrebu, ki je nedavno o izdaji Levstikovih zbranih spisov priobčil dva podlistka v praški „Politiki“, spisal je za 34. številko zagrebškega „Vienca“ lepo razpravo o Levstiku pesniku. Ocenó Levstikovih prozajskih del obeta, kadar izideta poslednji dve knjigi, vendar priznava že sedaj, „da je

gospodin **Fr. Levec**, kojemu je povjereno uređivanje Levstikovih djela, svoj posao ovršio vješto i savjesno.“

Dramatično društvo v Ljubljani, kateremu je namen vzdržavati slovensko gledališče v Ljubljani, naznanja s tem, da se otvori s 1. dnem septembra meseca 1892. leta dramatična šola. Tej šoli je namen, podati onim, kateri se hočejo posvetiti slovenskemu gledališču, potreben pouk v igranju in deklamaciji. Dramatično društvo vabi torej óne dame in gospode, ki hočejo stopiti v dramatično šolo, naj zglasé svoj pristop pisмено odboru Dramatičnega društva. Pouk v dramatični šoli je brezplačen. Učenci in učenke, ki pokažejo potrebno sposobnost po dovršeni šoli, bodo se angažovali za slovensko gledališče.

Dramatično društvo v Ljubljani.

Predsednik :

Dr. Ivan Tavčar.

Tajnik :

Anton Trstenjak.

Novi grobovi. Dne 1. vélikega srpana je umrl v Ljubljani po daljši bolezni profesor zagrebške gimnazije *Ivan Zupan*, brat g. prof. Tome Zupana, v 48. letu dóbe svoje. Pokojnik je služboval v Gorici, na Reki, v Varaždinu in končno v Zagrebu. Zlasti v prejšnjih letih se je rad bavil s književnostjo slovensko, zlagal pesmi, izmed katerih so nekatere natisnjene v Razlagovi pesmarici in danes splošno znane, n. pr. „Lahko noč, dedke sladko“, „Grajska léti“, „Savska“; v izvestjih reške gimnazije pa je priobčeval znanstvene sestavke in bil sploh priden sotrúdnik slovenskim časopisom. Blag bodi spomin odličnemu rodoljubi!

Dne 23. malega srpana je umrl v Rajhenburgu ondotni šolski ravnatelj *Fr. Jamšek*, véšči pedagoški pisatelj slovenski, čegar véžji knjigi „Šolske Drobtinice“ in „Napake pri vzgoji otrok“ sta dobro znani našemu učiteljstvu. Vse polno manjših élaukov, dopisov, razpravic i. t. d. je raztreseno po raznih zlasti šolskih listih slovenskih. Naj v miru počiva!

Dne 11. m. m. je umrl v Pragi sloveči pisatelj in dramaturg národnega gledališča, *Ladislav Stroupežnický*, v 42. letu dóbe svoje. Jako hvalijo zbirko njegovih povestij in értic „Lidé sméšni a ubozí“, katera je izšla lani pod izpreme njenim naslovom „Z Praby a venkova“. Pokojnikove drame „Černé duše“, „Rarášek Zvkovský“, „Pani minemistrová“, „Václav Hrobčický z Hrobčíc“, „Naši furianti“ so in ostanejo díka češkega gledališča. Poleg tega, da jim je snov zajeta iz življenja češkega, ponašajo se s toliko tehniko, da Stroupežnickemu ni bilo vrstnika med češkimi dramatiškimi pisatelji. — V njega ostalini se je našla mimo nekaterih értic nova drama iz malomestnega življenja.

Književnost hrvaška je v prvi polovici t. l. tudi razven perijodskih listov in časopisov obrodila dosti dobrega sadú Sivi starček in znani pesnik *dr. Stjepan Ilijašević* je pod naslovom „Šala i satira“ izdal zbirko svojih šaljivih in satiriških pesmij, med katerimi jih je nekoliko prav ostrih na ljudske zmote in napake. — Silno obdarovani in izmed živih pesnikov najobljubljenější pesnik hrvaški, *August Harambašić*, razveselil nas je v „Nevenkah“ z novim lepim šopkom, v katerega je povezal 60 liriskih pesmij, ki so po obliki dovršene kakor vse njegove prejšnje pesmi, po katerih ljudje vedno radi sezajo. — *Stjepko Španić* je izdal prevence svoje „Im mortelle“, v katerih sicer poznaš začetnika, ali tudi vidiš, da ima mladi pesnik dosti darú, in bi časoma utegnul spisati še kaj boljsega. — Tega pa ne moremo reči o *Mirku Košutiću*, ki nam v svojih „Zimzelenkah“ tudi podaja nekoliko prvih pesmij svojih, o katerih se kritika ni izrazila nič kaj povoljno. — V Mostaru je izšla nova izdaja „Narodnih pjesama bosanskih i hercegovačkih“, ki sta jih med ljudstvom nabrala prevredna franciskana *Ivan Jukić* in *Grđa Martić*. — Nádejeplni pisatelj in navdušeni prijatelj hrvaške dramatiške

umetnosti *Stjepan Miletić* je v posebni knjižici izdal novo svojo dramo „*Grof Paližna*“, ki ima lepo tendencijo in mnogo plemenitih mislij ter nam po vsi svoji osnovi in tehniški spretnosti daje upravičene nadeje, da bode mladi pisatelj hrvaško dramatiško literaturo pomnožil še z mnogimi lepimi plodovi. — Dočim nam Miletić v „*Paližni*“ kaže podobe iz sedanjega društva hrvaškega, napisal je *Jos. D. Ljubić* zgodovinsko dramo „*Poslednji kralj*“, v kateri nam predstavlja zadnjega hrvaškega kralja Petra Svačića. — Mladi pripovedovalec *Vladimir Borota* je spisal in priobčil pripovedko „*Dina*“, v kateri je orisal nesrečno zakonsko ženo in pokazal mnogo darů za pripovedno književnost. — Izmed prevodov nam je oznaniti, da izbaja pri Šolci v Zagrebu v snopičih prestava „*Obloмова*“, slovečega pesniškega dela ruskega. — Za nežno mladino je v hrvaškem prevodu izšlo nekoliko izbranih pripovedek *Krištofa Šmida*; prav takó je v isti namen znani pedagoški pisatelj *V. Z. Marik* zbral in izdal nekoliko „*Narodnih pripovedek*“ ruskih, čeških, bolgarskih in hrvaških. Isti pisatelj je za hrvaško mladino po češkem spisu *Jos. Klike* priredil knjižico „*Jan Amos Komenský*“, ki se je razpečala v 3000 iztiskih. Komenskega tristoletnico je proslavilo tudi oseško učiteljsko društvo „*Zajednica*“ s posebno „*Spomenico*“, v kateri je priobčilo več svečanosti primernih člankov. — Zanimljiva za poznavanje delavnosti hrvaških učiteljev je knjižica „*Pučki učitelji kao radnici na kulturnom polju*“, v kateri nam županijski šolski nadzornik *Marijan Vuković* statistički kaže, kaj in kakó delajo za omiko hrvaški učitelji zunaj šole. — V knjižici „*Naše žene*“ obravnava anonimen pisatelj vprašanje, kakó naj se vzgajajo déklice, in podaja vso osnovo, kakó naj se preustrojé višje deklinške šole, zakaj sedanje da podajajo premalo znanja. — Stari pedagoški pisatelj *Skender Fabković* je izdal imenitno poučno knjigo pod naslovom „*Nešto o ponosu i njegovih srednicih*“, v kateri poudarja, kakó treba domá in v šoli že nežni mladini vcepiti čustvo pravega in plemenitega ponosa. — Marljivo pedagoško društvo v Zagrebu poroča v knjigi „*Druga desetgodišnjica hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sabora*“, o svojem delovanju od leta 1882. do leta 1892.; izdalo pa je tudi zanimljivo zgodovinsko knjigo „*Gradja za istoriju dubrovačke pedagogije*“, ki jo je sestavil *Vicko Adamović* v Dubrovniku. V tej knjigi se pisatelj ozira na razvoj dubrovnškega šolstva od leta 1800. do naših dnij, torej na novo dóbo. — Prijatelj glasbe bole gotovo zanimala knjižica z naslovom „*Nova glazbena struja njemačka i sadašnji talijanski kompoziteri*“, zakaj neimenovan pisatelj nam podaja tã mnogo izvirnih mislij. Pravi, da more biti vzor umetniški glasbi jedino le prosta ljudska glasba; trdi, da Nemci nimajo prirojenega darů za glasbo, da nimajo prave glasbene tradicije, in drugega več. Ostro kritikuje nemško klasiško in komorno glasbo, govori o Wagnerji, potem o Verdiji, Boiti in Mascagniji. — Izmed znanstvenih knjig imenujemo najprej „*Naravno bogoslovje ili koliko može čovjek samim razumom spoznati Boga*“. Učeni gospod prof. *dr. Ante Bauer* je to knjigo namenil najprej svojim slušateljem na vseučilišči, potem pa tudi drugim izobraženim kristjanom. — Tej se je pridružila druga knjiga preimenitnega zgodovinskega dela „*Cesarizem i bizantinstvo u povjesti iztočnoga razkola*“. Franciškan *dr. Ivan Marković* nam je že v prvi knjigi tega svojega dela podal prezanimljivih mislij o cerkvenem razkolu in jih sedaj dalje razvija. Poudarja, kakó se je Focijevo ime izpremenilo v simbol bizantinske cerkve; razlaga, da je razkol plod politike bizantinskih cesarjev; omenja razmerja Hrvatov, Srbov in Bolgarov proti Carigradu in proti Rimu; govori o pokrščenji Rusov ter o cerkveni upravi ruski in srbski. Knjiga je imenitna ne samó za hrvaško, ampak tudi za svetsko literaturo sploh, zató jo kár najbolje priporočamo tudi slovenskim čitateljem. — Za cerkveno zgodovino hrvaško je važno delce „*Dvie opatije*“, v kateri nam pisatelj *Petar Kvero*

opisuje zgodovino dveh benediktinskih samostanov, ki sta v stari spletski nadškofiji slula za domačih hrvaških kraljev. — Župnik *Luka Turčič* je izdal razpravo „O porieklu čovjeka po poslednjih prirodoslovnih znanosti i biblije“, v kateri pobija mnenja in nazore tistih hrvaških učenjakov, ki se prištevajo privržencem Darwinovim. — V precelj obsežni knjigi „Prehistorička nalazišta“, ki jo je izdala bosenska deželna vlada, poučuje *V. Radinski* prav po domače, kakó treba paziti na zgodovinske in prazgodovinske starine in jih čuvati, da se ne pogubé in ne propadejo; opisuje njih pomen in razlaga, kakó se takšne stvari iščejo in najdejo. — Profesor *dr. M. Šrpeč* je v posebni knjižici priobčil prelepo svojo razpravo „O Vrazovoj kritici“, v kateri je v jedno celino zbral, kakó je Vraz sodil o dubrovniški književnosti, o narodnih pesmih ter o drugih književnih prikaznih in vprašanjih. Jedro te prezanimljive studije pa je, da je Stanko Vraz začetnik prave literarne kritike pri Hrvatih.¹⁾ — Prof. *dr. A. Lohmayer* je spisal novo higijeniško knjižico „Majka nad bolestim djetetom“, da bi matere poučil, kakó morajo paziti na otroke, da jih ohranijo zdrave, in kakó naj jim v nesreči dadó prvo pomoč. — Opis Dalmacije iz dela cesarjeviča Rudolfa izhaja v hrvaškem prevodu v založbi *F. Maršiča* v Spljetu. — Tistim, ki bi si radi ogledali Zagreb, spisal je mestni svetovalec *A. Hudovski* prirodno knjižico „Zagreb i okolica. Kažiput za urodjenike i strance“ in ji dodal 43 podob in dva načrta. (Konec prihodnjič.)

Nemški književni koledar. Književnik *Kürschner* je izdal koledar, v katerem je zabeleženih 2078 mest, kjer živi 11.961 nemških pisateljev. Izmed teh jih je v Berlinu 1521, na Dunaji 1160, v Monakovem 409, v Lipskem 309. Kaj čudo, ako je leta 1890. izšlo 18.975 nemških knjig! — Nekaj podobnega je izdal leta 1891. »Spolek českoslovanskih književnikov« v Pragi, čegar bogati »Český katalog bibliografický za rok 1890.« nas do dobrega poučuje o prelepem razvoji češke književnosti.

Gunduličev spomenik. Odbor za Gunduličev spomenik v Dubrovniku je nabral dosedaj 11.000 gld. Ker je ta vsota premajhna, postavi se rečeni spomenik bržkone šele prihodnje leto

Vukov slovar izdaja srbska državna tiskarna v Belem Gradu. Vse delo, katero ureja najboljši sedanji poznavalec srbskega jezika, *Jovan Bošković*, obsevalo bode v štirih knjigah 47.324 besed. Cena prvemu zvezku je 2 goldinarja.

Listnica. J. V - v v L. Spis prejeli; priobčevati ga začnemo, kadar bode dopuščal prostor. — K - r v P. Morla prihodnjič. — L. Habetov. Naznanite nam svoje pravo ime, sicer ne moremo priobčiti ničesar. — Vasilij. Takim nerodnim poskusom nimamo prostora. — B. v K. Prevodov naš list načelno ne prinaša.

Popravek. V beležki, priobčeni v poslednji številki pod naslovom »Nebeski paszir pogublyenu ovcu ische«, stoj namesto letnice 1795 praviloma 1745.

¹⁾ Glej natančneje poročilo o tej knjigi v 7. številki.

Ured.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj **Janko Kersnik**. — Odgovorni urednik **dr. Ivan Tavčar**.
Upravništvo »Národna Tiskarna« Kongresni trg št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.